

УКРАЇНСЬКЕ НОЗАЦТВО

РІК VII

ОСІНЬ — ЗИМА 1969-70 Р.

Ч. 5 (13)

БIBLIOTeka

LIBRARY OF

Українського Національного Об'єднання

Ukrainian National Federation

297 College Street Toronto, Ontario

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА
В Р.Р. 1687 — 1709

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО»
орган
Українського Вільного Козацтва

Редактує колегія:
редактор Антін Кущинський, заст. ред. Михайло Петруняк,
секретар Василь Іващук, експедитор Володимир Зasadний.

“UKRAINSKE KOZATSTVO”
Brochure of Veterans' Brotherhood :
“Ukrainian Free Cossacks”

Address:
“UKRAINSKE KOZATSTVO”
2100 W. Chicago Ave.
Chicago, Ill. 60622 — U.S.A.

ЗМІСТ Ч. 5 (13)

	Ст. 1
1. Гетьман Іван Мазепа. Дума іли пісня	2
2. За єдність, побратимство, толерантність	3
3. Ген. Штабу Ген. Хор. Петро Самутин. Напрямні Українського Вільного Козацтва	4
4. Дмитро Яворницький. Як запорожці стрічали Новий Рік	9
5. Мистика Лицарства Запорозького	11
6. Проф. Дж. В. Сімпсон. Україна XVII століття	12
7. Антін Кущинський. Гетьман Іван Мазепа і його державницькі ідеї	16
8. Яр Славутич. Січовик	17
9. о. Мля Нагірняк. Руйнування москалями Свято- Покровських Церков на Запорозькій Січі	20
10. Семен Левченко. Апотеоза геройв	21
11. Др. т. Михайлівський. Візія Української Держави Митрополита Графа Андрея Шептицького 1914-го року.	22
12. Кап. лейт. фльоти Святослав Шрамченко. Українська державна фльота 1918-20 р.р.	24
13. О. Мельниченко. Козацька легенда про місяць	25
14. Інж. Андрій Швець. Історія Полуботківського полку	29
15. Інж. Олександр А. Ільницький. Чому ми віддали у 1919-му році москалям Київ?	32
16. Ген. Штабу Ген. Хор. Петро Самутин. Пізнаймо свого ворога. (Продовження буде в слідуючому числі)	34
17. Павло Олійник. Зв'язкова Оксана	36
18. Трохим Грінченко. Свято Покрови і друга річниця засновання станиці УВК ім. Гетьмана Пилипа Орлика	39
19. «ІЛУ-ГУ! — Козаки з лугу»	41
20. З книжок. (Рецензії)	44
21. Нові цікаві видання	45
22. Василь Іващук. Ідейний образ бл. п. Фатими Омелянович-Павленкової. (Замість некролога)	47
23. П. Супруненко. Прізвища по козацькому	48
24. Український козацький борщ	50
25. Хто помог видати це число журналу?	51

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІЙНОВОДСТВО

РІК VII

ОСІНЬ — ЗИМА 1969-70 р.

Ч. 5 (13)

Гетьман Іван Мазепа

ДУМА ПЛИ ПІСНЯ

Всі покою шире прагнуть,
А не в єден гуж всі тягнуть:
Той направо, той наліво,
А все, браття, тото диво!
Не маш любви, не маш згоди
Од Жовтої взявши Води,
През незгоду всі пропали,
Самі себе звоювали.

«Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам пановати,
Не всім дано всеє знати
І річами керовати.
На корабель поглядімо,
Много людей полічимо;
Однак стирник сам керує,
Весь корабель управує.
Пчулка бідна матку має
І оної послухає».

Жалься, Боже, України,
Що не в купі має сини!

Єден живе із погани,
Кличе: «Сюда, Атамані!
Ідім Матки ратовати,
Не даймо ей погибати!»

Другий Ляхом за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
«Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенькая?
Розно тебе розшарпали,
Гди аж по Дніпр Туркам дали.
Все то фортель, щоб слабіла
І аж вкінець сил не міла!»

Третій Москві тож голдує
І єй вірне услугує.
Той на Матку нарікає,
І недолю проклинає:
«Ліпше було не родити,
Нежли в таких бідах жити!»

Од всіх сторон ворогують,
Огнем-мечем руйнують,
Од всіх не маш зичливости,
Ані слушної учтивости:
Мужиками називають,
А подданством дорікають.

«Чом ти братов не учила,
Чом ѿд себе їх пустила?
Ліпше було пробувати
Вкупі лихо одбивати!»

Я сам бідний не здолаю,
Хиба тілько заволаю:

«Ей, Панове Енерали,
Чому ж єсьте так оспалі!
І ви, Панство Полковники,
Без жадної політики,
Озмітесь всі за руки,
Не допустіть горкої муки
Матці своєї болш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умріте,
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буле слава,
Же през шаблі маєм права!»

ЗА ЄДНІСТЬ, ПОБРАТИМСТВО, ТОЛЕРАНТНІСТЬ

В директиві К.Г.Б. (московської служби безпеки), яка свого часу попала в руки західної преси і була оприлюднена, читаемо між іншим таке: «3/... ще більше розпалювати антагонізм між окремими політичними групами втікачів, добитися загострення між ними у їХ ПРЕСІ, ЖИТТІ І ДІЯЛЬНОСТІ. Ми повинні заступати їхню боротьбу проти нас, боротьбою між ними самими ВТЯГАЮЧИ В НЕЇ МАСИ.... 12/Приклади всіх зусиль, щоб на сторінках політичної преси емігрантів, обернути політичну боротьбу емігрантів на боротьбу внутрішньо-національну В САМОМУ ВУЗЬКОМУ І НИЗЬКОМУ РОЗУМІННІ ЦЬОГО СЛОВА».

Ми навели цю цитату для того, щоб показати яку ж ведмежу прислугу приносять українській визвольній справі взагалі а ідеї УВК зокрема особи, які не можуть побороти в собі особистої ненависті часто неоправданого почуття «образи честі», намагаючись скерувати енергію і зусилля членів нашої організації на манівці на клепів, ненависті і особистої ворожнечі. Чи не час, вже задуматись над поширенням фактом, що кожне намагання будь якого українського середовища на еміграції вести конструктивну роботу спрямовану на добро українського народу зустрічається негайно зі своїм антиподом-руїнником? Відразу знаходяться люди, які за допомогою брехень, відвертих провокацій та злобних на клепів стараються звести всяку діяльність на шлях брудних пліток і особистих порахунків.

Не вільна від цього вже досить таки «звичайного» в еміграційному середовищі стандарту ї наша організація УВК. Але до цього часу провід УВК завжди давав собі раду з руїнниками даючи гідну відсіч всяким ворожим намаганням дискредитувати і розвалити нашу

організацію з середини. У всіх цих випадках провідні діячі УВК діяли рішучо і ефективно, маючи моральну підтримку всього членства нашої організації та спираючись на правні норми що лягли в основу «Правильника», а тепер Статуту УВК». Можна погодитися з думкою деяких побратимів про те, що окремі пункти в нашому «Статуті» вимагають ще дальших поправок авторитетними інстанціями УВК, але до часу їх переведення теперішній «Статут» зобов'язує всіх членів УВК.

Колись в історичний період нашої державності т. зв. «Чорні Ради» були розсадниками руїни і довели до втрати свободи і незалежності. На жаль продовжувачі традицій «великої руїни» не перевелися і в наших еміграційних умовах. Ці самозакохані амбітники-гуляй-пільці не зупиняються у своїй розбивацькій діяльності ні перед чим. Вони не упускають ніякої нагоди щоби обляпати болотом брудних на клепів, провокативних інсінуацій та нісенітних вигадок наших відомих блаженної пам'яти державних мужів і громадських діячів.

Слідом за появою таких людей росте розбрат, ненависть і недовір'я. Для них немає нічого святого. Навіть у церковне життя вони вносять ненависть, нетерпимість та руїну. Прикриваючись словами про християнську етику, такі люди практикують у відносинах з близкими нічим не прикритий цинізм, що не має нічого спільногого з великими ідеями християнської любові, козацької побратимської взаємопошани і толеранції. Всяке позитивне мислення, всяка добра конструктивна думка викликає в них цинічну усмішку.

Часом доводиться дивуватися, до якої міри заскорузлість і ненависть до свіжої ідеї пустили коріння в душі цих людей. Заплутавшись в тенетах

сліпої злоби до всього до них не подібного, вони стратили здібність зrozуміння і засвоєння відроджених в козацтві ідей **єдності всіх українців** без різниці партійних, релігійних чи ідеологічних переконань на базі світлої ідеї козацького побратимства, практично застосовуваної в житті християнської етики і любові до ближнього та підпорядкованості волі народу що до вільного вирішення питання про форму майбутньої самостійної, соборної української держави.

Погрінувши в своїх вузьких гетах, ці т. зв. «діячі» не спроможні добавити великої притягаючої й об'єднуючої сили ідей УВК.

Позитивна сила ідей УВК є непереможною. Велич ідеалу єдності і братерства всіх (від УРДП до СГД) для спільної праці на добро нашої визво-

льної справи не здібні завалити ніякі ворожі намагання. У стійкій вірі у нашу правоту, відкидаючи колоди що падають на шляху, ми йдемо до остаточної мети — визволення й незалежності козацької матері України.

**

«Дай Боже, щоб наші провідні верстви хоч раз, не мудруючи лукаво, поглянули допитливо на «вчителів» — сусідів, де добачили б, як ті, занедбуючи свої монархізми й соціалізми, спільними зусиллями нищать «мазепинців» — самостійників без огляду на їхні вузчі переконання, — і, пізнавши ПРАВДУ, стали би до захисту волі й слави України, з гідністю виконуючи свої обов'язки — кожний на своєму місці».

(«Вільне Козацтво» № 1, 1947 р.)

Генштабу Генерал-Хор. П. Самутин

НАПРЯМНІ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА

Ген. Штабу Ген.-хор. Петро Самутин
Почесний Козак УВК

(Фото 1938 р. в уніформі контрактового майора війська польського)

Історія вчить лише тих — хто вміє витягати з неї внески. Та сама історія вже добре вдарила і б'є нас далі.

За 49 років ми не витягли внесків з наших останніх змагань і боротьби. Ми не підійшли науково і об'єктивно до нашої визвольної боротьби. Ми все робили лише для того, аби себе виправдати. Одні занадто переоцінили наші цінності, другі обливали ці цінності брудами та дали великий негативний матеріял в руки наших ворогів, покутуємо за це сьогодні і будемо покутувати ще дуже довго.

Ми шукали винних там — де їх не було, аби лише виправдати свої неуспіхи. Це тяглість нашої історії.

Нас зобов'язує майбутність і це «зобов'язує» і є однією з напрямних для Українського Вільного Козацтва на чужині.

Другою напрямною є схвалена Статутом УВК праця для Ідеї Української Самостійної Соборної Державності з

підкресленням у тому ж Статуті про те, що Українське Вільне Козацтво є власністю цілої нації, а не окремої її частини, партії чи групи.

Як першою так і другою напрямни ми Українське Вільне Козацтво ставить перед собою **одну велику стратегічну ціль** на ім'я якій **Українська Держава**.

До цього шлях:

1. Віра в сили нашого народу — це підстава.
2. Підготовка наукових кадрів з усіх ділянок сьогоднішнього скомплікованого життя.
3. Духовий зв'язок з Батьківчиною.
4. Вивчення нашого відвічного ворога — Москви, а спеціально його збройної сили. Пізнавання його сильних і слабих сторін.
5. Уміння поєднати великі кадри, що

вирошли за цей час в Україні з кадрами, що виростають і виростуть тут на чужині. Для цього є конечним зберігати кожну українську душу тут. Це наблизить нас досягнення отої великої стратегічної цілі.

Я вірю, я переконаний, що Україна повстане може і за нашого життя, але її треба не тільки здобувати, а **головне утримати**. От цей останній обов'язок повинна перейняти на себе Організація Українського Вільного Козацтва. Кожна хата, кожний метр нашої святої землі мусить бути боронений Українським Козаком і Козачкою. Кожний козак і козачка — це наша твердиня. Оце і буде **наше спільне будуче «зобов'язує»** перед істроєю, народом і молодим поколінням. Щастя Боже!

Дмитро Яворницький

ЯК ЗАПОРОЖЦІ СТРІЧАЛИ НОВИЙ РІК

Поділ землі і вибір усієї старшини відбувались у Запорожців першого січня кожного Нового Року.

Ще за кілька днів перед Новим Роком козаки, що жили на зимівниках на річках, озерах, степах та займались там домовим господарством, хто рибалством, а хто польованням — всі спішили до столиці свого козацького товариства, до Січі, із-за того, що зближався час поділу землі і вибору старшини. В самий день Нового Року вони вставали дуже рано. Зараз таки вмивались, вбиравались в найліпшу одіж, в «матеріяльні» квітчасті жупани, червоні черкески з довгими вильотами, чоботи-сапянці, високі шапки, мережані шовкові пояси, узброювались шаблями, пистолями, кінджалами, ятаганами і спішили на відgomін дзвонів в Січову церкву Покрови Пресвятої Богородиці.

В церкві вони слухали спершу утре-

ні, а опісля обідні, які в них співали все два священики, ченці київського Спасо-Преображенського Межигірського монастиря. Від тих священиків вимагали особливої прикладності життя і краснорічності в проповідях. При ченцях було двох дияконів, з дуже добрими голосами, два дячки, паламар і цілий хор співаків старших і молодших, що вчилися читати і співати в Січовій школі і жили по осібних товариських правах, незалежно від загальної Січової управи. Увійшовши в церкву, козаки ставали на осібних місцях: старшина за так званими бокунами або стадіями, прості ж козаки довгими рядами один за одним серед церкви. Хвалу Богу відпавлялими велично ворочисто.

Коли священик читав Євангеліє, козаки брали за ручки своїх шабель і виймали їх до половини з похви на

знак, що готові битись за Слово Боже з невірними народами.

Коли скінчилася Хвала Божа, козаки розходились з церкви по куренях, щоб пообідати. Тут вони молились перед образами, поздоровляли один одного з святотом, відтак здіймали з себе на часок коштовну верхню одіж і садовились за стіл, званий сирним, лишаючи все курінному отаманові місце в куті під образами, де висіла невгласяча лямпада, і стояли бляшанки, щоб кидати в них гроши. Пообідахи чим Бог дав, тетерою, щербою, рибачою юшкою, рибою, а іноді дичиною, рідко галушками, а ще рідше варениками, і випивши ради великого свята пива і меду, козаки вставали з-за столів, молились Богові, дякували отаманові курінному, кухареві, один одному, кидали по одному, інколи по два, по три шаги в бляшанку на купно їжі на найближчу днину, і опісля всі виходили з куренів на майдан, на військову раду.

Тут перш усього кошовий отаман наказував військовому довбушеві взяти довбеньки, що опікувався ними довбуш у курені, а далі іти до церкви, де в Запорожців переховувались військові клейноди, винести з неї літаври, а опісля бити в них, щоб зібрати козаків на раду. Довбуш ішов до церкви, виносив звідти літаври, бив у них спершу один раз; і на цей звук спішли, як бджоли на мед, козаки на радний або вічевий майдан, який був гладко вирівняний, висипаний піском, обставлений навколо наче правильна підкова 38 куренями і кінчився звичайно в полудневім боці Січовою церквою, з осібною при ній дзвіницею, що заступала башту.

Вишивши один раз у літаври, довбуш знов входив у церкву, брав звідти великий військовий стяг, корогву, виносив їх на майдан, ставив коло церкви, а тоді знов бив у літаври два рази. Після цього на майдан виступала Січова старшина і кошовий отаман, військовий суддя, військовий осаул, тридцять вісім курінних отаманів, ко-

жний із знаком своєї гідності: кошовий — з великою булавою, суддя — з великою срібною печаткою, писар — з пером і срібним каламарем, осаул — з малою палицею. Довбуш побачивши старшину, віддавав їй честь, б'ючи в літаври.

Вся старшина йшла з відкритою головою і, вийшовши на середину, перш усього наблизялась до столика, що там стояв, клала на нього шапки; тоді ставала на майдані в один ряд, один побіч одного, після старшинства своїх чинів і кланялись на всі чотири боки зібраному славному низовому товариству. Товариство також із відкритими головами ставало за курінними отаманами, навколо церкви, починаючи правим крилом від кошового, а кінчаючи лівим крилом побіч військового осаула; а іноді при повнім військовім зборі, не можучи поміститись на майдані, влезали на дзвіницю, або спускались на ріку. На поклони старшини відповідали поклонами. Внедовзві опісля на майдані являвся священик і, поки почалась рада, служив церковну службу. Коли скінчилася відправа, кошовий отаман оповіщав зібраному товариству, над чим радитиме.

— Панове молодці! У нас тепер Новий Рік; треба нам за старим нашим звичаєм зробити між тоавришами поділ річок, озер, полювання й риболовлі.

— Та треба, треба! Будемо ділити, як від давен давна.

Тоді виступав військовий писар, який заздалегідь розписував по куренях усі речі, призначенні до поділу, на маленьких карточках, перемішував їх потрясаючи і завзвивав курінних отаманів підходити до шапки і розбирати карточки. Отамани підходили і розбириали. Писар прочитував. Що якому куреневі припало, тим він і володів цілий рік, до нового поділу. Тут спорів і суперечок не бувало. Отамани дякували старшині і ставали на свої місця. Так ділилась вся земля Запо-

рожців від гирла ріки Самари до верхів'я ріки Конки і від порожистої частини Дніпра до гирла Буга.

Скоро поділ скінчився, довбуш знов бив у літаври і козаки знов прибували, інколи до 5,000 людей. Кошовий отаман знов звертався з бесідою до Січового товариства:

— Панове молодці! у нас нині Новий Рік; не схочете ви, як то веліть старий звичай, перемінити старшину і замість неї вибирати нову?

Коли товариство було вдоволене своєю старшиною, то в такім випадку на питання кошового відповідало:

— Ви добрі пани і пануйте ще над нами.

Тоді кошовий, суддя, писар і осаул кланялися козакам, дякували їм за честь і розходились по куренях. Коли ж товариство було невдоволене чого-небудь на свою старшину, тоді після запитання кошового взивало його, щоб він відніс свою булаву до стягу і щоб положив її на шапку. З кошовим, що оказался несправедливим або в чимнебудь провинився, козаки зовсім не церемонились.

— Покинь, іродів сину, своє кошове; ти вже козацького хліба найвся! Іди собі геть, негідний сину, ти для нас не **годишся!**

Кошовий слухав волі козаків не гаючись; він клав свою булаву на шапку, кланявся товариству, дякував йому за честь, яку воно оказувало цілий рік, і відходив до свого куреня. Те саме робили суддя, писар і осаул. Навпаки, коли котрий з них сподобався козакам та був їм на руку, вони кричали, щоб він не відходив. Увільнивши старшину, товариство ждало від неї справоздання з різних її поступків, рахунків та завдавало їй різні питання. Вкінці показувалось, що старшина рідко коли завинила. Користуючись своєю властю всього тільки один рік і пам'ятаючи про те, що на Новий Рік можуть її потягнути до відповіальнosti, вона робила своє

діло не самовільно, а згідно волі усього війська; тим то й рідко коли виявлялось, що вона завинила.

Коли відправили старшину, приступали до вибору нової. При тім ані курінні отамани ані хто інший з старшини не мали ніякого голосу, а цілим ділом правило товариство. Не обходилось без сварки і колотнечі. Сперечались перш усього над тим, кого вибрати на кошового отамана: кожний курінь клав свого кандидата і насторював на його вибір. Суперечки тягнулись інколи по кілька годин. Всі кандидати, котрих імена викликували на майдан, мусіли таки зараз полишати майдан і відходити до своїх куренів, щоб особистою участю не помагати свому виборові.

Вкінці по довгих суперечках годились на одного із усіх названих кандидатів. Тоді із усього товариства вибиралось десять козаків, або більше, і ті йшли до того куреня, де сидів кошак, вибраний кошовим. Вони виявляли вибраному волю всього товариства і просили його прийняти цей почесний чин.

Коли ж вибраний стане змагатись та випрошуватись, то одні беруть його попід руки, інші попихають ззаду, інші штовхають у боки і ведуть на майдан, приговорюючи:

— Іди іродів сину, бо нам тебе треба; ти тепер наш батько, ти будеш у нас паном.

Так приводять вибраного на раду; тут вручають йому булави і виявляють бажання усього війська бачити його кошовим отаманом. Але вибраний по давнім звичаї повинен був спершу два рази зреクトись вибору і тільки після третього зазиву брав у руки булаву. Тоді військо наказує довбушеві вдарити в літаври на честь новому кошовому отаманові; а старі січовики, славні низові лицарі, за чергою підходять до нього і сиплять на підголену голову піску або мажуть тім'я болотом, коли в той час лучиться дощове время, на знак того, щоб

він не забував про своє походження і не вивішався над усе товариство. Кошовий згідно зо звичаєм мусів кланялись на всі чотири боки і дякувати товариству за честь, на що товариство відповідало йому криком:

— Будь, пане, здоровий та гладкий! Дай тобі, Боже, лебединний вік, а журавлений крик!

Тим і кінчився вибір кошового.

В той самий день і таким самим порядком відбувався вибір судді, писаря, осаула і курінних отаманів.

Але не все так спокійно та швидко кінчились вибори нової старшини. Інполи при загальнім голосованні страсті козаків до того розпалювались, що діло доходило і до вбивств. Суперечні сторони діляться вкінці на дві половини: одну становлять так звані нижчі курені, а другу т. зв. вищі курені; і кожна сторона, бажаючи бачити кошовим отаманом свого кандидата, не признає другого. Тоді починається спір; за спором наступає колотнеча, а за колотнечею деколи і бійка.

Коли скінчився вибір старшини, виносять з майдану всі знаки військові і ті, що означають владу, відходять. Відразу переміняється картина. На майдан виходять співаки, являються музиканти, привозять цілі гори бубликів, цілі вози риби, ковбас, сала і всяких ласощів на рахунок выбраної старшини, і починається гульня в цілій Січі: і в куренях, і на майданах, і на козацьких слободах... Тут звенить кобза, там свище сопілка, онде глухо гуде бубон, а там розлягається пісня з уст цілої сотні січових школлярів, пісня, що голосно, гучно і дзвінко розливається по чистому морозному повітрі. А під звуки музики вже носяться, наче легкі тіні, веселі козаки. І чого то вони не доказують! Той несподівано присяде, в одній хвилині підскочить горі, знов пуститься долі потім бадоєрно візьметься за підбоки, а далі піде писати і передом і

задом, скоком і боком, і вправо і вліво, і на голові і на руках.

Інший вскочить у середину танцюристів, швидко зсуне на потилицю свою червону з гострим верхом шапку і, в салянцях на срібних підковах, почне вибивати дрібного козачка, підтримуючи одною рукою побренькуючу шаблю в дорогій оправі з каменями, а другою взявши за вус чорний, мов смола, гарний наче криця, а довгий, як дівоча коса. Тільки й видно, як туди й сюди мотається на козацькій голові кінчик червоної шапки, неначе той мак, що зацвів у зеленому городі... А третій і шапку кинув і носиться з відкритою, гладко виголеною головою, високо загорнувши чуприну на тім'я і заложивши довжені вусища за обидва уха...

А там за Січчю гарює на бистрих конях кілька їздців: вони переганяють один одного, стріляють на бігу з пістолів у повітря і, шалено розганяючись, перескають височезні запори. А над усім цим розкинулось високе, чисте небо, на якому пливають міріяди зірок, і в нічнім холоднім повітрі розплівається м'яке, срібне світло місяця...

(«Новий Шлях»)

ВІД РЕДАКЦІЇ

Щоб крім романтики, що нею мимоволі огортаються спогади про наше славне минуле, редакція «У. К.» хоче при цій нагоді пригадати Шановним Читачам з історії Запорозької Січі склад та територію тієї козацько-лицарської держави, що одну з її організаційних традицій так романтично описав у повітії статті відомий дослідник Запоріжжя проф. Дмитро Яворницький.

Запорізька Січ в половині XVIII століття була поділена на 38 куренів: Кущівський, Половичівський, Васюринський, Іркліївський, Шербинівський, Титарівський, Шкуринський, Куренівський, Незаймайківський, Рогівський, Корсунський, Калиболовецький, Уманський, Деревянівський, Нижнє-Стеблівський, Верхнє-Стеблівський, Джерелівський, Переяславський, Полтавський, Мишастівський, Минський, Тимошівський, Великівський, Левушківський, Пластунівський, Дядьківський, Бруховецький, Ведмедівський, Платнірівський,

Пашківський, Батуринський, Канівський, Криворізький, Донський, Сергіївський, Конелівський Іванівський і Кисляківський.

Земля, або «Вольності Запорожські», по-ділена була на 8 паланок: Кодацька паланка — у Катеринославському повіті, Самарська — у Новомосковському пов., Орельська — у Павлоградському й Катеринославському пов., Протовчанска у Палоградському, Новомосковському й Катеринославському пов., Інгульська — у Херсонському й Александрийському пов., Прогнозівська — на Кінбурнській Косі проти Очакова, Калміуська — в Александрийському й Бердянському пов., Бугогардів-

ська — в Ананівському й Єлисаветградському повітах.

На границях Запоріжжя стояла постійно сторожа січовиків: у Переяловці — з боку Гетьманщини, (де в 1750 р. завідувачем переволочанського перевозу був Значковий Товариш Дмитро Кушинський), в Бахмуті — з боку Слобожанщини, на р. Кальміусі — з боку Донців, у Микитина перевоза против Очакова — од татар і на р. Гарді — од поляків.

(За «Історією України» М. Аркаса ст. 600-601 та «Записки НТШ» т. 47, — Л. Окіншевич — «Значне Військове Товариство в Україні — Гетьманщині» ст. 145.)

Мапа «Вольностей Запорозьких Козаків»
(З праці Ом. Терлецького «Запорозька Січ», Львів 1935 р.)

«Так славнії полки козацькі,
Лубенський, гадяцький, полтавський,
В шапках, було, як маж цвітуть.
Як грінуть, сотнями ударять,
Перед себе списи наставлять,
То мов мітлою все метуть.»

(З «Епіїди» І. Котляревського)

МІСТИКА ЛИЦАРСТВА ЗАПОРОЗЬКОГО

Хто з нас не знає безсмертної слави нашого Запоріжжя, нашої Січі Запорозької, цього Лицарського Ордена, що був основою і опорою Української Державності починаючи від 16 століття, аж до другого і остаточного скасування і зруйнування її ненажерливою Москвою 1775 року, за часів Кошового Січі Запорозької Петра Кальнишевського, що після зруйнування Січі був засланий на Соловки і замкнений в одиночній келії-казематі, в якій просидів 25 років, а року 1803 помер там же на Соловках, у віці 115 років.

Містичні були початки Лицарства Запорозького на Хортиці. Острів Хортиця пов'язаний низкою спогадів та пам'яток з нашою українською історією.

На Хортиці у 1223 році з'їхалися князі українські перед походом на ріку Калку, назустріч татарам.

Року 1550, тут на Хортиці, український князь Дмитро Вишневецький Байда заснував першу Запорозьку Січ, як забороло проти зазіхань магометанського світу на українські родючі землі, на українську самобутню духовість, на Українську Суверенну Державність.

Є історичні здогади, що коло Хортиці, мабудь була і могила українського князя Святослава Ігоровича Завойовника, цього неповторного аскета, лицаря і військового генія.

Є легенда, що в часи князя Вишневецького-Байди, один з прочан зі Святої Землі, з заморських мандрів, побував у князя, в його резиденції, передав князеві перстень від Велителя Родосу і сказав, що «князеві наказує сам Господь в обороні віри і монастирів стати і збирати Лицарство на добре діло на острові, подібно до Родосу».

Легенда оповідає, що то з'єнте жило князя і рішив він вибрати для засновання Ордену Запорізького острів

Хортицю. Хортицею той острів називався тому, що там колись, у давнину, була стародавня «Хвортіця» — Фортіця.

Тип українського козака, це тип лицаря і воїна, людини відмінного духа... людини настроєної містично... і комбативно, в думках, ідеалах — понад привату і матерію, — тип зовсім відмінний від звичайного населення, відданого лише справам вузького, буденного життя...

Цей духовий двоподіл людності України, виразно відчував Т. Шевченко, а вся його життєва філософія і сам він, вся вдача його являли собою яс, краївий тип козака.

Досить згадати, як Шевченко у своїй поемі «Великий Льох» (містерія), словами пташки-душі української, оповідає, що «сю ніч будуть в Україні родитись близнятa (два Івани), — один буде, як той Гонта катів катувати... а другий буде катам помагати...»

Орден Запорозький (Запорозька Січ) — це була синтеза аскетичної мужності старого княжого Києва, одчайдушного розгулу буйного ренесансу Волині і сувороого войовничого духа Низового Лицарства Запорозького нашого степу. Великим возвеличником нашої славної Січі Запорозької був наш письменник Олекса Стороженко, а маляр-художник І. Ю. Репін намалював картину «Запорожці», як вони пишуть листа турецькому султанові Магометові IV. Ця картина була нагороджена золотою медалею на виставці 1893 року в Мюнхені. У порівненні з тим «Духом Запорозьким» малими виглядали «культурники» національного відродження XIX століття.

Сам Шевченко не уявляв собі жодної України, як тільки України Козацької. Шевченко журиться не тільки за минулою славою Січі Запорозької та кличе «живих і ненароджених зем-

ляків своїх» до відновлення Лицарського Духа Січовиків- Запорожців, але він також журиться і за минулою славною добою Гетьманщини (див. поема «Чигирин»), цієї своєрідної, тільки нашої форми української державності, яку підступними способами та- кож скасувала ненажерлива Москва, зламавши договір з 1654 року, що його склав з Москвою Гетьман Богдан Хмельницький, як рівний з рівним.

В кожнім аспекті козацької, лицарської вдачі Шевченка, такої протилежності вдачі тих, кого він картає (зокрема у своєму «Посланні»), як лакеїв, душовбогих, рабів, плебейів, — проглядає її цілість, окремішність, яскравість і гармонійність.

Є три прикмети Лицарського Духа: шляхетність серця, мудрість думки, мужність і незламність волі . . . Якраз цих трьох прикмет і бракує нашим українським сучасним «прогресивним» плебеям.

Запорозька Січ на Хортиці, це була каста лицарства, яке не давало ні обдурити свого розуму, ні розхлябати свого геройчного великого почуття, ні зломити своєї волі.

Це «Воскресле Козацтво» в пророчій уяві Шевченка мало виконати велику місію визволення України від нового «ідолища», нового «эмія», нової орди москвинів-варварів, яка прийшла знищити нас, як націю, знищити нас духовно і фізично, знищити Україну за допомогою наших же «Іванів-безбатьченків», що вродились лише для того, щоб «катам помагати» та «просвіща-

ти» народ український «Современними вогнями» Леніних, Троцьких, Хатаєвичів, Кагановичів, Винниченків, Любченків, Скрипників, Хвильових-Фітільових і їм подібних.

На жаль не тільки наша «прогресивна» інтелігенція, наші «Івани без роду і племені» але подібно є також «вільнодумна», «демократична» інтелігенція в країнах Заходу, розкладена думками Мордохая Маркса, Енгельса, Фройда і також Леніна, Хрущова та інших, — опинилася під гіпнозою таємної мафії на провідних становищах і тому РІДКО КОЛИ здібна протистояти злу, що каламутним потоком тече з Москви (атеїзм, соціалізм, комунізм) . . .

Наш рятунок, як нації, як Сувореної Української Держави ТІЛЬКИ у відродженні Духа Старого Княжого Києва, у відродженні Духа Козацького. Досить вже нам у наших визвольних змаганнях «орієнтуватись» на чужих. Одино-правильна наша орієнтація, це орієнтація тільки на власні сили нашої нації, орієнтація на наш великий, святий, княжий Київ — однічне місто Премудrosti Божої, орієнтація на Відродження Лицарського Духа Ордена Запорозького, орієнтація тільки на наш Український Визвольний (а не загарбницький) націоналізм . . .

Про містичну Лицарство Запорозького широко та глибоко написав д-р Д. Донцов, аналізуючи під тим кутом твори Т. Шевченка. Книжка цього ж автора «Незримі скрижалі Кобзаря» повинна бути на руках у кожного українця.

(«Вільний Світ» ч. 46 — 2.XII.1968.)

З КОЗАЦЬКИХ ВІЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА («Чигирин»)

Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,
І вицідять сукровату,
І наллють живої

Коазцької тії крові,
Чистої, святої.
Може, може... а між тими,
Між ножами — руга
І барвінок розівеється
І слово забує...

Дж. В. Сімпсон
Професор університету в Саскачевані

УКРАЇНА ХУІІ- СТОЛІТТЯ

В другій половині XVI-го століття, коли Польща й Литва увійшли в органічну унію в південно-східнім просторі, в Україні відбувся могутній розвиток. Це було зв'язане з поширенням заселення степових країв аж до Чорного моря. Внаслідок небезпек з боку сусідніх татар Криму та пригод прикордонного життя, з'явилася і була оформлена особлива організація — КОЗАЦТВО. Воно створило не тільки рухливу збройну силу, але мало й

політичне та соціальне значення. З політичного погляду це значило, що коозацтво мало свою виборну старшину, систему правосуддя і адміністративні приписи. Козаки повстали проти польського панування. Тимчасом розвиток культурного життя в Києві досягнув великого розквіту. Ця відроджена культурна й політична діяльність українського народу була зв'язана з традиціями Київської держави.
(З англійського переклав А. Штефан)

Мапа Української Коазької Держави XVII-го століття

Антін Кущинський

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА І ЙОГО ДЕРЖАВНИЦЬКІ ІДЕЇ

«Ще молимось... за благочестивих і повік
незабутніх князів і гетьманів наших.»

(Прохання з потрійної ектенії на Божественній Літургії. «Служебник» ст. 68. виданий в оселі Св. Андрія Первозванного Бавнд Брук, Н. Дж. ЗСА Р. Б. 1963, дня 12. лютого).

Коли народився Гетьман Іван Мазепа точно невідомо. Рік його народження між 1629 і 1632 роками. Немає теж певних відомостей про його освіту. Одні історики впевняють, що Мазепа студіював у Київській Петро-Могилянській Академії, другі, що в Єзуїтській Колегії у Варшаві, інші твердять про його науку закордоном. Точно й невідоме місце його могили в Галаці, бо її знищено. Прах його вистрілом з московської гармати розвіяно по вітру. Російська церква в Москві і українське духовенство в Глухові, очолене митрополитом Йосафатом Кровським, підпорядковане в ті часи московській церкві, головою якої фактично був цар Петро 1-й, на наказ того царя, проголосило на Гетьмана Івана Мазепу — людину глибоков'рючу і полум'яного українського патріота — найтяжчу церковну кару — анатему. В тексті тої анатеми, яку потім щороку повторювано по всіх соборних церквах Російської імперії в неділю Православія, Гетьмана називало: «бунтовщик, ізменник івашка мазепа, второй іуда, раб, син погибельний, діявол правий а не чловек, треклятий, іже оставил христа господня і господа». (Ці слова, писані всі з малої букви, взято з московського «Пособия к изучению устава Богослужения, СПБург 1900 г.» за статтею о. д-ра Семена Гаюка «Богозневажлива Відправа» в «Свободі» ч. 124, Нью Йорк, 3 липня 1969).

Тогочасні портрети Гетьмана Івана Мазепи тим же наказом Петра 1-го всюди знищено.

Мазепині писані твори, обдаровані його великим літературним, поетичним і музичним хистом, також мали бути знищені і переслідувані.

Московська цензура весь час слідкувала і слідкує певно й по цей день за всім тим, де згадується навіть єдине слово «Мазепа». Наприклад, як подає Григор Лужницький («Америка» ч. 131, Філадельфія 12. липня 1969) в журналі «Русская Старина» (1903, XII, стор. 688-9) в замітках «Матеріали по історії цензури» читаємо, що в 1852 р., то є через 143 роки після смерті Гетьмана Мазепи, цензура царя Миколи I-го покарала головного редактора часопису «Ст. Петербургскія Ведомості» за прихильну новинку про модний у тих часах танок у Парижі «Мазепа», бо — «це не нависне для кожного русского імя злочинца, навіть у застосуванні до танку, не могло з почуття вірнопідданої ревности, підлягати навіть найменший похвалі»...

Здавалось, отже, що всі сліди навіть про саме існування косились Гетьмана Мазепи назавжди мало бути затерто...

А між тим, велич його історичної гостаті і його ідей є безсмертні. Його ім'я належить до найбільш популярних героїв світової літератури, музики і мальлярського мистецтва. Байрон, Іго, Пушкін, Словашкі, Верне, Булянже, Ліст, Чайковський, Пейн, Готшаль, Маврер, Педротті, Мінгаймер, Педрелі, Гуго, Фітінгсв, Сокольський, Грандваль, Неріні, Пізетті, Рут Гіпс, Па-

ульсь — ось імена 22-ох мистців слова, музики й пензля, представників різних націй, що увіковічили своїми творами ім'я нашого Гетьмана. Про українських авторів не згадуємо. Його ім'я переступило межі Батьківщини і межі Європи. Навіть в Америці є міста названі його іменем, а в Чікаго в 30-их роках цього століття існувало товариство під назвою «Лицарі Мазепи», що видавало журнал «Мазепинець» в латинській транскрипції.

**

Гетьман Іван Мазепа походив з православної шляхти на Білоцерківщині. Батько його Степан був білоцерківським отаманом і власником села Мазепинець. Мати з роду Мокієвська, повдовівші, постриглась в черниці. В рр. 1649-1652 Мазепа був на королівському дворі, де навчився дипломатії і пройнявся аристократичним духом, що відзначав усе його життя. Зразу як королівський паж, відтак, як старшина для особливих доручень, Мазепа приймав участь у королівських місіях до Гетьманів Виговського, Ю. Хмельниченка і Тетері. У році 1663 в часі походу короля Яна Казимира на Україну, Мазепа покинув королівську службу і вступив на службу до Гетьмана Петра Дорошенка як сотник прибічної гвардії, пізніше став генеральним осаулом а потім і генеральним писарем. Пізніше служив у Гетьмана Самойловича як «гетьманський дворянин» та генеральним осаулом. 25 липня 1687 року Мазепу обрано Гетьманом України зі столичним осідком у Батурині. Вирішальними чинниками у виборі його гетьманом були його освіта, дипломатичний хист і незрівняне мистецтво з'єднувати собі людей. Усю свою владу й силу спер Мазепа на козацькій старшині, але обороняв теж права простолюдя перед наджиттям, бешкетами і насильством московських залог. В універсалі 1696 р.

Гетьман стає рішуче в обороні тих, що «шаблею і кров'ю своєю завоювали землю, на якій живуть і працюють». У виїмково важких умовах Мазепа, завдяки небуденному талантові, знанню людей і розумінню обставин, зумів утриматись на поверхні тодішньої розбурханої епохи, пробувши гетьманом аж 22 роки. Наявні зразки анархії і хаосу сусідніх держав, як теж прикрі досвіди застосування зарадто широкого демократизму в устрою Козацької Держави повели його по лінії монархізму. Майбутнє України Мазепа бачив в сильній владі старшинської верхівки з Гетьманом, як спадковим монархом на чолі. Працював безупинно над культурно-економічним піднесенням країни, бо бачив у тому єдину запоруку тривалости державного устрою і добробуту. Тому будував величаві церкви й монастирі, підтримував шкільництво, опікувався торгівлею й промислом та став найбільшим меценатом мистецтва. Мазепа боровся за молоде покоління, щоб звільнити його від духовного склічення, як результату минулої доби Руїни. В цім змаганню з фатальним нутром тодішньої епохи полягає титанічна велич Мазепи. Це було генеральною лінією культурного будівництва Гетьмана. Це свідчило про його феноменальну історичну далекозорість. Слідів його культурної діяльності не вспіла затерти навіть московська нагінка на його ім'я та анатема, що розшалили в Україні після Полтавської катастрофи. . .

**

У великій «Північній війні» шведський король Карло XII здобув знамениті перемоги проти Польщі й Москви. Коли шведи в 1706 р. досягли вершини своїх перемог, тоді українські патріоти прийшли до переконання, що Україні не можна йти спільно з москалями відкривати їм «вікно в Європу». Призадумувався над цим і Геть-

ман і зрозумів, що Україна котиться в пропасть політичної неволі і економічної руїни. У 1707 р. думка Мазепи про порвання зв'язків з Москвою цілком скристалізувалася і він тоді поклявся гакою святою присягою перед своєю старшиною: «Я кличу Всемогучого Бога на свідка і клянуся, що не для почестей, не для багатства, або яких інших цілей, а для вас усіх, що остаєте під моєю владою, для жінок і дітей ваших, для добра Матері нашої, безтаканної України, для добра всього українського народу, для помноження його прав і повернення вольностей, хочу я при Божій допомозі так чинити, щоб ви з жінками вашими і Рідний Край наш не згинули ні під москалями, ні під шведами. Коли ж я це зроблю ради яикнебудь приватних користей, то хай покарає мене на тілі і на душі Бог у Тройці Святій Єдиній і невинна мука Христова» . . .

Москалі, уступаючи перед шведами, нищили оселі і харчові засоби так, що шведи мусіли пересунути свої збройні сили на Україну, чого не було передбачено. Гетьман Мазепа тоді відкрив своє рішення і щоб остаточно і рішучо порвати з москалями, злучився зі шведами. Король шведський Карло XII призначав право України на самостійну державу і це була головна умова союзу Мазепи з Карлом. Однаке московська армія, підтягнувшись нові підкріплення, подалася на Україну та після зруйновання Гетьманської столиці Батурина і міста Лебедин та безпощадного вирізання мешканців цих міст, не жаліючи ні жінок, ні старих, ні дітей, наступала даліше на південь. 9 липня 1709 р. під П'ятаю сталася катастрофа, яка вирішила долю України ще й по нинішній день. Армії українська й шведська були розбиті. Причиною того було: відірваність від України великих козацьких частин, що перебували поза її межами в глибині Московщині в

силу попередніх обставин, непередбачена загибель Батурина, як внутрішньої бази постачання армії і твердині та брак попереднього стратегічного узгодження поміж молодим 27-річним гарячим Карлом XII і старшим обережним дипломатом, 70-літнім Гетьманом Мазепою. Гетьман з вірними йому козацькими силами відступив в Туреччину. Тріумфуючий московський цар Петро двічі пропонує султану за видачу Гетьмана 300,000 талірів — на ті часи астрономічну суму, але султан рішучо і обурено ту пропозицію відкинув...

Полтавська катастрофа потрясла Мазепою до глибини. Уже 22 серпня 1709 р., то є через півтора місяця він помер з одчаю... Але смерть Мазепи не була смертю його Діл. Численні козацькі старшини, а між ними й найактивніший генеральний писар Пилип Орлик, про якого є нові дані, що він походив з роду посвояченого з Мазепою, не зневірились і не зрадили. Вони піднесли високо стяг Мазепи. Його державні замисли перекували в гранітну ідеологію, яка, вбрали в себе всі позитивні моменти минулого, сягає ясним промінням у найдальше майбутнє. Зродилося «МАЗЕПИНСТВО», яке залишилось прaporом і программою Української Державної Ідеї і посей день.

**

Мазепу, будівничого і мецената українських православних церков, прогляла московська церква на приказ царя Петра, розпуского варвара, півграмотного дикуна, убивника власного сина, безсоромного гвалтівника церкви, власним народом названого «царем-антихристом». А 170 років пізніше, під час Турецької війни москалі збезчестити місце останнього спочинку Гетьмана Мазепи в Галаці, стрілом з гармати розвіяли його тлінні останки. Ще пізніше, після 1917 року москалі-большевики, зайнявши

Київ знищили не лише живі пам'ятки князівської доби, але й ті, над якими вітав дух мазепинських традицій: Миколаївський собор та інші Лаврські церкви будовані Мазепою або мазепинцями, як Видубецький монастир. Фізичним нищенням мазепинців і самого духа мазепинства займалися «опричники» Петра, Катерини, Йосипа Сталіна, Микити Хрущова і так діють їхні теперішні наслідники. А моральним нищенням мазепинства занімалась царська і занімається більшевицька література, від Пушкіна та червоного графа Алексея Толстого починаючи...

Мазепинські ідеї, смертельно небезпечні для зaimанця, відкидалися теж і деякими «любезними земляками», як «немодерні», «старомодні», «реакційні» й «шовіністичні». Спроби воскресити «панство козацьке», як називав ті часи в своїх творах Тарас Шевченко, або в творах Котляревського («Енейда»), Лесі Українки («Боярня») не знайшли належного широкого відгомону в свій час, а подекуди й тепер... Але назва «козак», «січовик», жупани, шлики й оселедці, назви полків іменами гетьманів — все це органічно з'явилось в Україні під час визвольної новітньої акції і то від 1914 року від УСС-ів починаючи, заснівши в назвах полків ім. Гетьмана Мазепи за Української Центральної Ради, за новітнього Гетьманату і Директорії УНР, а далі Карпатською Січчю, дивізією «Галичина» (1-ша дивізія УНА) та УПА кінчаючи. Це був спонтанний вибух настроїв соборної душі козацької нації разом з ідеєю незалежності — ідеєю мазепинства. Бо ж «nehай вічна буде слава, же през шаблі маєм права», як казав Мазепа, «Бо нас у бій благословить могутній дух Мазепи», як поривають слова новітньої вояцької пісні «дивізійників».

* * *

В чому ж полягає та державницька козацька Ідея Гетьмана Мазепи?

В політиці зовнішній це була ІДЕЯ

ПОГРОМУ МОСКОВСЬКОГО ЦАРСТВА, якраз тоді, коли воно намагалося перетворитись в імперію, як тепер, що хоче стати імперією всесвітньою. Не відбітися лише від Московщини, як хотіли Виговський чи Дорошенко. Інший, більш далекозорий задум, мав Мазепа. Мав він задум іти з шведами на Москву, щоб знищити московську державну потугу, поціливши її в голову і серце, а не лише бити по довгих пальцях, як то тепер робиться в Азії у В'єтнамі...

Друга ідея, якою дихали мазепинці, була ІДЕЯ БОРОТЬБИ не тільки проти царя, але також ПРОТИ МОСКОВСЬКОГО НАРОДУ, ЩОБ ЗАГНАТИ ЙОГО В СВОЇ МЕЖІ І ЕТНОГРАФІЧНІ КОРДОНИ. Хто читав «Історію Русів», промови, декларації, вложенні автором в уста Мазели чи Полуботка, той знає якою погордою дихала козацька старшина до москалів, як до нації варварської, некультурної і брутальної. Це почуття власної вищості над москалями, яким було пересякнуте тодішнє «панство козацьке», не завмірало до кінця XVII століття...

мана і його культурно - релігійної політики.

ДРУГОЮ ПІДСТАВОВОЮ ІДЕЄЮ внутрішньої політики Мазепи — **БУЛА КОНСОЛІДАЦІЯ СТАРШИН** в отечественному козацтві, в окрему верству, спеціально дібрани і спеціально, духовно, політично й військово підготовану до кермування державним кораблем. Вістря цієї політики спрямоване було одночасно і проти, завше ворожої таїкій ідеї, Москви і проти всяких тогочасних своїх Махнів чи Пашківських республік, завжди готових свідомо чи несвідомо валити своїх провідників і свою державу.

Ось це ті великі задуми, як суворі приписи Мазепиного заповіту — як моральний і політичний бастіон нації і Української Державної Ідеї, які лишив він нам, нашадкам козацької волелюбної нації.

**

Б. Лепкий, автор знаної знаменитої трилогії та інших талановитих творів про Гетьмана Мазепу, написав символічний вірш «Батуринські руїни», під якими треба розуміти підяремну Україну. В тім вірші він кличе піднести дім з «руїни» то є українську державність.

«До праці, браття! Піднесемо його з упадку і руїни. Розбиті статуй здвигнемо. З мармору відбудуєм стіни й буде горів, буде яснів, як за своїх щасливих днів колись, колись»..

Але Лепкий застерігає, щоб той дім не строїли «чужим царям» і вірш кінчає такими словами:

«Кому ви хочете строїти Оселя в тім пустім приюті? Чужим царям? О бідні діти, ззарання втоплені в отруті! Не сяде там, ні цар, ні хан, там, де колись був наш гетьман. Ніколи!»

Поет бо зناє, що козацька мазепинська еміграція 1709 року винесла з України власні дорожовкази. Але не донесла їх в Україну до 1917 року, бо в силу малої кількості еміграції — мазепинці фізично вимерли, хоч і мали таких світознаних представників як Гетьман Орлик. 1917-й рік застав Україну зацьковану нищівним «не било, нет і бить не може». А політична верхівка в більшості дала Україні «ідеї» з чужого поля і навіть довго не хотіла, не рішалась, не стреміла відірватися від Москви, хоч новопоставше спонтанно українське козацьке військо того вимагало ще зразу ж на початках російської революції 1917. року.

Яр Славутич

З КНИГИ «ТРОФЕЇ» СІЧОВИК

Добудеш списа, лука, чи домаху,
Чи самопала — і втікає втрах.
Шугає степом, як югастий птах, —
Його ніхто не сприйме за невдаху.
Смакує рибу, варить саламаху,
Під небом спить на росяніх степах,
Іде на більву з гнівом на устах
І смерть приймає, мов у скелу брагу.
Козак! Боронючи в бою бунчук,
Готов зазнати стільки смертних мук,
Що будуть браття вічно поминати.
І буде ним гордитись сторона:
Великий Луг — як батько, Січ — як мати,
Кінь — як товариш, люлька — як жона.

о. Ілля Нагірняк

РУЙНУВАННЯ МОСКАЛЯМИ СВЯТО-ПОКРОВСЬКИХ ЦЕРКОВ НА ЗАПОРОЗЬКІЙ СІЧІ

Точніших даних про час засновання Запорозької Січі не збереглося. Відомо тільки, що 1550 року князь Дмитро Вишневецький, котрий покинув свої великі добра - посіlosti на Волині й пішов «козакувати», зібрав групу найвідважніших козаків, дав їм добру зброю й перебрався з ними на острів Малу Хортицю на Дніпрі. Тут вони збудували сильний замок-твірдиню та козацькі курені й дали назву цій оселі Запорозька Січ. Від того часу ця Запорозька Січ була головною козацькою оселею. Але в другій половині XVI ст. Запорозька Січ була вже відома далеко поза межами України.

Ми можемо з певністю твердити, що запорожці, коли ще не мали своєї сталої оселі і переходили з місця на місце, будували всюди, передусім на середньому і гіжньому Дніпрі, де була найбільша загроза перед татарами, сильно укріплені замки і вели там з ними боротьбу. Нам відомі деякі місцевості, де були оселі Запорозької Січі, а саме: **Томаківська** на острові Томаківка (1620-1630), **Микитинська**, що містилась на Микитиному Розі (1638-1652), **Чортомлицька**, що містилась над річкою Чортомлик (1652-1709), **Кам'янська**, що містилась над річкою Кам'янка, де вона впадає в Дніпро, **Олешківська**, що містилась в селі Олешки і остання Запорозька Січ, звана **Новою**, що містилась над річкою Підпільна (1734-1775).

Однак таких запорозьких осель правдоподібно було багато більше і мабуть у всіх цих оселях запорожці мали й свої церкви, бо проф. Іван Власовський у своїй праці «Нарис Історії Української Православної Церкви» (Том II, ст. 267), згадуючи про Межи-

гірський Свято-Преображенський монастир, каже, що монастир «Межигірський Спас» був патроном Запорозької Січі, «звідкіля Січ до самого її зруйнування брала еромонахів для Січової Покровської Церкви та інших своїх постійних, до 14, церков на Запоріжжі».

Ми маємо певні дані про заснування першої церкви на Запорозькій Січі — Чортомлику. Як лицарська організація козацьке військо визнавало своїми небесними патронами - опікунами не тільки св. Юрія Переможця та Архистратига Михаїла, але й Спаса та Пресвяту Богородицю. Пресвята Богородиця, як небесна Цариця, стала Матір'ю Війська Запорозького, а образ свято Покрови Матері Божої провадив козаків у всіх їхніх походах «за волю України і за віру православну». То ж самозрозуміло, що Запорозьке Військо мало на Січі й свою церкву.

Як подає історик Запоріжжя Д. Яворницький, перша церква в честь Покрови Пресвятої Богородиці на Січі — Чортомлику була збудована 1659 року. Вона була дерев'яна і не постояла довго, бо в 1664 р. згоріла. Козаки взялися до будови другої церкви, але через брак фондів будова тягнулася довгими роками.

Це був час розквіту мистецтва козацької доби XVII — XVIII століття, що стався наслідком загального пробудження до творення своїх власніх форм життя в побуті, культурі й державному устрої. Під охороною козацького війська мистецтво процвітає у всіх галузях і ділянках народного побуту. Цей найбільший розквіт українського мистецтва припадає на добу гетьманування Івана Mazепи (1687

-1709), в чому величезну ролю відіграв сам гетьман.

Поважне місце в мистецтві доби Мазепи займало різбарство. Чудово різблені іконостаси мали прекрасні орнаменти, своєрідно стилізовані з мотивів сучасної української флори та улюблених на Україні: виноградної лози, колосків золотої пшениці та квітів, як соняшник, гвоздики, мальви та інші.

Іванові Мазепі належать одні з найкращих іконостасів таких церков: Золотоверхого Монастиря різбаря М. Балики, Миколаївської Церкви на Печерську різбаря С. Балки, Головної Церкви Печерської Лаври різбарів Я. Глинського і Г. Петрова. А в 1693 р., як пише історик кубанських козаків П. Короленко, — гетьман Іван Мазепа офірував Свято-Покровській Церкві на Січі цілий гарно різблений іконостас. Цей дорогоцінний іконостас на доручення гетьмана повіз запорозьцям козацький старшина з Гадяча на Полтавщині Степан Трощинський. Коли він наблизувався до Січі, то на зустріч йому вийшов кошовий з січовим товариством з гарматами та шістьох січових священиків з іконаами і хрестами. Під час зустрічі з гетьманським послом усі запорожці поклонились чесному дарові і в ознаку урочистості дали салют із гармат та рушниць. Вставивши іконостас в Церкві, вони відправили молебень за здоров'я свого добродія — ктитора гетьмана Івана Мазепи. Але й дальше гетьман Іван Мазепа допомагав докінчити Свято-Покровську Церкву на Січі. В 1695 році гетьман подарував цій Церкві 300 дукатів, а 1698 року на писемну просьбу отамана Гриця Яковенка післав ще «білої бляхи на дах і три хрести, як рівно ж образів». «За сповнення цієї просьби — писали козаки — Преблагословенна Діва Марія покриє Вашу Вельможність своїм Омофором». Як бачимо, то гетьман сповнив прохання козаків і так допоміг ї докінчити будувати і оздобити Цер-

ку. Пізніше гетьман Мазепа надіслав запорожцям ще «для церкви прапор із зображенням Покрови Пресвятої Богородиці». Розуміється, що й самі заможні козаки та старшини дбали про красу і оздобу своєї церкви гойними дарами, як рівно ж Межигірський Спас, якому січова церква підлягала. Межигірський Спас, тобто Свято-Преображенський монастир під Києвом, виник, як пише проф. Е. Онацький («Мала Енциклопедія» ст. 947) в XII столітті, а пізніше був поновлений князями Острозькими. 1672 року став приналежністю Війська Запорозького і старі запорожці доживали тут віку. Цьому монастиреві запорожці ніколи не шкодували щедрих о-фір. Сам гетьман Б. Хмельницький у грудні 1655 р. надав цьому монастиреві «село Чернин з подданими в уживання вічне». Цей монастир був часто для запорожців і місцем останнього спокою, де після життєвих бур і походів, запорожець постригшись в ченці, шукав для душі спасіння та молився за Україну. Тарас Шевченко описав в поемі «Чернець», як танцюючи, прийшов і старий Семен Палій, докінчувати тут свого віку:

«Аж до Межигірського Спаса
Потанцював старий...»

. . . . .
Стара брама одчинилася,
Козака впустили.
І знов брама зачинилася,
Навік зачинила
Козакові...»

В 1787 р. монастир згорів.

Коли гетьман Іван Мазепа відступив від московського царя Петра I-го на бік шведського короля Карла XII-го, заключивши з ним 1708 р. союз, то за ним пішли також запорожці на чолі з кошовим Костем Гордієнком. За це Москва дуже жорстоко пімстилась на запорожцях і то не тільки на їх резиденції, але й на церкві. Дня 14 травня 1709 р. московське військо під командою полковника Яковлева і при помочі чигиринського полковника —

зрадника Гната Галагана з наказу царя Петра І й князя Меншикова в бою захопило Січ і по варварськи й дощенту її зруйнували.

Проте ж — як повівся московський полк. Яковлев з захопленими січовиками Чортомлицької Січі — подає Микола Аркас в своїй «Історії України», третє видання (Київ-Ляйпциг) на стор. 495 слідуюче:

...«Яковлев не помилував їх, а звелів визначнішіх з них закувати у кайдани, а останніх замордувати на місці «по достоїнству»: одним рубали голови, інших вішали і мордували так, «як у поганстві за давніх мучеників не бувало»: робили пороми, ставили на них шибениці й вішали січовиків, а потім пускали ті пороми Дніпром за водою, на пострах іншим. Усі курені й усі будівлі на Січі попалено, близькі зимовники винищено у-пень, порозривали могили запорожські, викидали мертвих з домовини і рубали їм голови, розкопали навіть і могили ченців та повидали мертвих».

Ця жорстока руйнація не оминула й Церкви Покрови Пресвятої Богородиці. П. Короленко пише: «... з церкви був пограбований різьблений іконостас з царськими вратами й образами змальованими на дошках і полотні, заграбовано св. Євангелію, по всій правдоподібності також інші церковні предмети, навіть віск, свічки й ладан. Після страти захоплених запорожців, що залишились були для охорони їх резиденції, Січі на Чортомлику не стало, а збудована в ній Церква Покрови Пресвятої Богородиці опустіла».

30 червня 1709 переправились через Дніпро біля 2.000 козаків під проводом кошового Отамана Костя Гордієнка. Ця частина запорожців що приймала участь у війні з Москвою по боку шведського короля Карла XII й гетьмана Івана Мазепи в бою під Полтавою (1709 р.) подалась з початку на територію турецьку в Молдавії, а пізніше перейшли до Криму. Коли за-

порожці, які ще жили, в 1734 р. повернулись з Криму назад на свої Дніпрові місця, то заснували на затоці Дніпра річці Підпільній, наново свою Січ (Нова Січ). Розбудовуючи Січ, вони почали рівночасно будувати для себе з благословення Київського Митрополита Рафаїла також Церкву в честь Покрови Пресвятої Богородиці. Церква ця була дуже багата. На її устаткування і прикрасу запорожці не шкодували ні грошей, ні інших засобів та дарів. З багатьох прикладів, наведених на основі архівних даних у праці П. Короленка, варто згадати тут лише один: «В році 1763 військовий суддя Петро Кальнишевський, що опісля був січовим Отаманом, офірував Свято-Покровській Церкві дуже дорогоцінну Євангелію, яка коштувала його тисячу двадцять п'ять карбованців і важила 1 пуд 37 і пів фунтів». Що та Церква посідала славнозвісний і надзвичайно коштовний образ Покрови Пресвятої Богородиці, на якому була зображена січова козацька старшина з військовою арматурою та старим гербом Війська Запорозького — це загально всім відомо.

На жаль, і ця Свято-Покровська Церква зазнала такої ж недолі від Москви як її попередниця в Січі Чортомлицькій. З наказу цариці Катерини ІІ-ої і її фаворита фельдмаршала Григорія Потьомкіна Запорозька Січ на Підпільній була дня 4-го червня 1775 року захоплена ген. Текелієм і зруйнована. Руйнація Січі не пощадила й Свято-Покровської Церкви. Її надгробні речі, що важили 115 пудів, були вивезені з наказу Гр. Потьомкіна до Петербургу, а решта розкрадені. П. Короленко покликуючись на історика Запоріжжя А. Скальковського, що докладно описав руйнацію Січі в 1775 році, пише: «При цілковитому розбуренні всього не був помилуваний навіть прах померших запорожців. За наказом Текелія надгробні пам'ятники і хрести, що знаходилися в церковній огорожі, були зняті або

знищенні». Тільки дорогоцінну ікону св. Покрови в час замішання січовий полковник Самійло Калниболовецький зняв з над райських дверей і з великою побожністю непомітно виніс з церкви. Скоро по знищенні Січі прибули на її руїни канцеляристи Потьомкіна майор Григорій Борзенко й комісар Іван Доряєв, повибрали в зруйнованій Свято - Покровській Церкві «всі образи в срібних ризах та забрали їх з собою. Рівночасно вони взяли ше срібні царські врати, чаши й інші срібні речі, що позістали в опустілій ризниці».

Тому, що місце де була Запорозька Січ, дісталась до приділу землі, яку цариця Катерина II подарувала князеві Вяземському, то його управитель німець Іван М. Розельперлянцер, прибувши в зруйновану Січ, порозби-

вав найбільші дзвони Свято-Покровської Церкви, а мідь продав «жидам у Польщу по 11 карбованців за пуд».

Утікаючи на чужину з Січі захопленої московськими військами, запорожці умудрились якось зняти в церкві найдорожчий для них образ Покрови Пресвятої Богородиці, на якому зображена при молитві старшина Війська Запорозького. Цей образ козаки понесли у простій торбі за Дунай. З часом він дістався до Одеського музею, де й до наших днів зберігається». Так пише П. Короленко у своїй праці «Церковнія древності кубанських казаков» виданій в 1905 році.

Такої сумної долі зазнали Свято-Покровські Церкви в обидвох Січах у 1709 і 1775 рр. від москалів тільки тому, що вони були українські, козацькі.

Семен Левченко

АПОТЕОЗА ГЕРОІВ (Присв'ячую «Вільному Козацтву»)

В могилах темних сплять сном вічним
Змагань за Волю лицарі!
За чин офірний Ваш величний
Уклін Вам, браття, до землі!
Ваш стяг не впав!
Народ підняв
І вкрив його
В мільйони слав!!!
Степи шумлять. В зриві буйнім Славута!
Нарід весь за Волю встав!
Пісню побідну про велетнів чути —
З нами вони в рокоті слав!

І хоч угали у вихурі,
В легендах Волі встали нам!
Гей, вже гремлять майбутні бурі!
Гей, бити бою перунам!
Благословила синів своїх Мати
Йти і змагатись за Волю Землі!
А понад ними Дух Вічний, крилатий —
Архистратиг на їх чолі!
Ваш стяг не впав!
Народ підняв,
І вкрив його
В мільйони слав!!!

Др. Т. Михайлівський

ВІЗІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ МИТРОПОЛИТА ГРАФА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО РІК 1914

Як виказують архивальні документи — при кінці липня 1914-го року відбулася у Відні тайна нарада, в якій — м. і. взяв участь також митрополит Шептицький. У висліді тої наради було рішено, що митрополит опрацює меморандум, в якому мало бути за-проектування побудови Української Держави на виладок побіди Центральних Держав над Росією.

Митрополит опрацював меморандум, **власноручно написав та передав** — як було зговорене — графові **Гойосові**, шефові канцелярії кабінету Ради Міністрів у Відні.

В цьому меморандумі митрополит Шептицький ставляє три головні основи побудови Української Держави:

1) Цілковите відірвання України від Росії так під оглядом політично-правним ,як і церковним

(—уневажнення Переяславського Договору)

II) Будова Держави, сперта на традиціях Гетьмансько-Козачих —

III) Організація Української Національної Армії.

У тому меморандумі митрополит ставляє на першому місці розв'язку проблеми під оглядом мілітарним.

Митрополит пише:

...«Мілітарна організація повинна бути побудована на традиціях Запорозьких козаків. Та традиція живе в Україні і має свій питомений Український характер. На гетьмана треба покликати здібного полководця. Титул «Гетьман» — це був титул найви-

щого команданта козаків, який-то титул щойно в 1764-тому році скасувала цариця Катерина тому, що той титул надто різко пригадував давнуну незалежність України. Гетьманові прислуговувало б право формувати військові кадри із задержанням характеру назв — атаман ,асаул, полковник, сотник... із задержанням давньої форми умундуровання та форми командування. Гетьманові має прислуговувати право видавання універсалів, приказів та відозв так до війська, як і до населення. Така мілітарна організація пошириться легко по просторах України і викликати-ме національний рух в Україні.» Із змісту цього меморандума виходить наявно, яку вагу прив'язував митрополит Шептицький до організації Козацтва, як традиційно-національного чинника у відбудові мілітарних сил України.

Це була радше не «Візія» а Пророчий дорожовказ для будучих будівничих Української Держави.

Архивальні документи доказують, що в часі Гетьманської Держави будова державності йшла по вказівках дорожовказу митрополита Андрея Шептицького. Ці архивальні документи видав Східно-Європейський Дослідний Інститут ім. Вячеслава Липинського у III-му томі та на сторінках 1-го тому сторона 8-11 .

(Уривок із ювілейного докладу, виголошеного в дні 9-того листопада 1969-того року в часі Ювілейної Сесії УВАН у Вінніпезі.)

«...Все те, що, як виявиться, належало колись народові українському, передається і задержиться при Українському князівстві.

Князь і стани України згідно з правом, яким досі користалися, будуть залишенні та вдержані на всьому просто рі князівства і частин, прилучених до нього...»

(Договір Карла XII і Гетьмана Мазепи із «Виводу прав України» Гетьмана Пилипа Орлика.)

Святослав Шрамченко
Капітан-Лейтенант Фльоти

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА ФЛЬОТА В РР. 1918/20

*"Navigare necesse est
Vivere non necesse"* —

говорить старе римське преслів'я. Кожна Держава, яка хоче бути самостійною і незалежною у всіх галузях свого Державного життя — особливо Великою Державою, щоб відігравати свою поважну роль в Концерті Великих Держав, мусить мати своє власне море — мусить панувати на тому морі, яке омиває її береги. Мусить охороняти своє побережжя і свої комунікаційні лінії.

Для цього потрібно мати воєнну фльоту з морською повіtroфльотою і добре уряджені порти.

Наша Україна має всі дані бути Великою Державою. Побережжя Чорного (і Озівського) моря від дельти Дунаю аж до Сочи-Адлер на Кавказько-му побережжі має ок. 2.000 км.

(Треба також мати на увазі вихід і на Каспійське море через Кубань до Серебряківського порту на Каспії).

Маємо пару десятків портів на чолі з величезним воєнним портом-базою Севастополем і великим торговельним портом Одесою з її парою сотень пристаней.

Фльота лише тоді виконує добре свої завдання, наколи вона складається зі всіх елементів воєнно-морської сили, себто складається зі всіх типів воєнних кораблів від велетнів-дреднавтів, лінійних кораблів, авіоматок через крейсери, винищувачі-екскадр, міноносці до маленьких міноносців і швидких катерів і до канонерок і цілої черги кораблів різного боєвого призначення. Від підводних човнів-крейсерів і до маленьких підводних човнів. До того доходить добре розбудована морська повіtroфльота: гідроавіація. Цьому наша Чорноморська фльота цілковито відповідала.

В к. російській Імператорській фльоті українці в її особовому складі творили ніколи не менше 75%: Чорноморська фльота, 15-20%: Балтийська фльота і інші, а Гвардійський Екіпаж у Петербурзі то теж ніколи не менше 50%. Свою морську традицію українці мали від запорожців — «Водних козаків» і багацько тих традицій увійшло в рос. фльоту, як це документально підтвердила спеціальна Комісія традицій Укр. Держ. Фльоти при Мор. Міністерстві, яка існувала за часів Гетьмана. Де які назви кораблів, поза іншими загальними назвами, пройшли через рос. фльоту аж до 1917 року з такими традиційними як: «Гайдамака», «Запорожець», «Україна», «Кубанець», «Кубань» і т.д.

По революції 1917 року на всіх рос. фльотах українці зараз же почали організуватись. У Петербурзі зараз же заснувався: «Український Воєнно-морський Революційний Штаб Балтийської Фльоти», а по інших фльотах «Укр. Ради». На Чорному ж морі, там у Севастополі існував вже від 1905 року український гурток «Кобзар», який перетворивсь тепер в «Раду Української Чорноморської Громади», який підлягали всі Українські Ради і Комітети, які зорганізувались на кораблях, в частинах в.-морських кріпостей, морської піхоти, повіtroфльоти, а також війська. Ця велика організація українців, заманіfestувала себе на зовні 3-ма великими маніfestаціями в Севастополі (квітень-червень 1917 р.), які своєю організованістю і масою, зробили велике враження на всіх. Вона зараз же взялася за інструктивну працю відповідну національну пропаганду і саме головне за підтримання правдивої дисципліни, яка становилась до безглазда - революційною

Кожноразово на всі Укр. Військові Зїди у Києві надсидалося представників фльоти. Ця діяльність українців не прийшлася по смаку москалям всіх напрямків ,особливо ж соціялістам, які намагалися тоді верховодити всюди. Останні провели шалену пропаганду тоді, всіма засобами намагаючись розкладаючи фльоту, розклести і українців при чому вони знаходили собі помішників з українців-соціялістів. Українська Центральна Рада, яка віяла тоді в тумані скрайнього соціалізму, замість домогти здоровій національній течії на фльоті, пішла на максимум безглуздя, висуваючи проект запровадження на фльоті . . системи міліції. Тут вже очевидно і суходільна психика, а з нею і повна неграмотність в морських справах допомогли цьому юнсеннсу, та ще й в такий небезпечно-голячий час, коли вже почали діяти большевики. Отже наші морські чинники, наставлені національно-державно, зорганізовують 22 січня 1917 року у Києві Укр. Морське Секретарство, перетворене пізніше в Міністерство, яке й розпочало свою працю державницького впливу, хоч з частими конфліктами з Центр. Радою, дякуючи чому вдалося багацько річей скерувати на державницький шлях.

Наколи Центральна Рада затвердила Українським Держвним гербом тризуб без хреста, то на Чорноморській фльоті виник цілий бунт матросів. По переговорах Центральної Ради з деле-

гаціями Чорноморської Фльоти , нашим морським державним чинникам вдалося провести закон, затверджуючий для Фльоти і Морського Відомства тризуб з хрестом, який після Гетьмана, була змушена підтвердити для всієї України і Директорія УНР*. Головною підставою для домагань матросів хреста на тризубі, поминаючи старі історичні дані, була традиція. Матроси заявляли, що хрест був на Чорному морі на старих прaporах запорожців, які боролися «за Віру Православну».

Тому Фльта і Морське Відомство мало весь час 1918/20 рр. тризуб з хрестом на прaporах, печатках, відзнаках і т.д.

Перед 29 квітня 1918 року, особливо після демобілізації Центральною Радою від дійсної служби у фльоті кількох старших річинників матросів і підсташин, серед яких був добрий відсоток свідомих солідних українців, не дивлячись на добре обґрутований протест і наших морських чинників і «Ради Укр. Чорноморської Громади», страшенно побільшилася большевицька пропаганда на дальший розклад Чорноморської фльоти.

(Закінчення цієї статті знайденої серед архів-манускриптів автора в Українському Національному музею в Чікаго, буде в слідуочому числі «У. К.»)

*) Див. закон Директорії У.Н.Р. ч.79 з дня 25 січня 1919 року у «Віснику Державних Законів У.Н.Р.» випуск 5-й.

...«Народ без традицій не живе, а животі. Коли тратить свої, юму вбивають у голову чужі, бо не може жити ніяка людська збірнота без певних правил і приказів. Традиції — це панцир, який хоронить збірноту від ворожих ударів, немов те тіло вояка, не дає юму охляти... Візвати до воскресіння того типу людини, яка тверезо гляділа б в життя й майбутнє, а вірила тільки в себе та в свого ..справедливого Бога, який ледачим не помогає... Лише там є наші традиції...»

З думок Д. Донцова з «Хрестом і Мечем»

..«За лінъ, за бездушність, за брак ідеалізму, за повзання тільки в напрямі тілесного ,матеріального — Бог землю нашу — велику і обильну — карає.»

Вячеслав Липинський

**ОСНОВОПОЛОЖНИКИ «СТАНИЦІ ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦЬКОГО Т-ВА
І ПРЕДСТАВНИКИ УВК В ПРАЗІ, ЧСР В 1943 РОЦІ**

Зліва: перший (сива голова) — член Директорії УНР проф. Опанас Анрієвський, третій — проф. Яків Моралевич (Генеральний Контролер УВК), четвертий — д-р Микола Зоц-Кравченко, п'ятий — генерал Михайло Омелянович-Павленко, отаман станиці Загорозького Козацтва (пізніше в. об. Військового Отамана УВК).

(Див. статтю А. Кущинського — «Козацькі ідеї ген. Михайла Омеляновича-Павленка» в ч. 3/4-му нашого журналу).

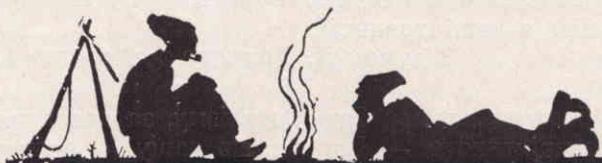
Простимо ВШановних Читачів, що пізнають на цій знимці інших осіб, ласкаво подати їхні імена й прізвища і шай редакції для доповнення.

КОЗАЦЬКА ЛЕГЕНДА ПРО МІСЯЦЬ

«Св. Юрій у лицарському вбранні на баському коні, відсікає шаблюкою голову летючому драконові, який хотів поселитися на місяці, щоб загасити, забрати місячне світло від людей. Хоч дракон дуже сильний і великий, довгий як шлях від Білої Церкви до Запоріжжя, хоч має великі очі, як наше село, хоч із пащеки дракона вилітає

полум'я і спалює все на дорозі — перемагає Св. Юрій. Перемагає тому, що його козацька шаблюка освячена Св. Духом, що цілком пов'язане з козацьким гаслом — «на ворога шаблюка, а на нечисту силу хрест!».

(За О. Мельниченком з «Батьківщини» ч. 14, Торонто, 1969).

Дипл. Інж. Андрій Швець

ІСТОРІЯ ПОЛУБОТЬКІВСЬКОГО ПОЛКУ (Спогади)

Коли я тут пишу про полк Полуботька, то маю на увазі не Полуботьківський полк, що в літі 1917 зібрався в Грушках біля Києва, а Полуботьківський полк, ядром якого став батальйон організованих українців в Пермі (Середина Урала). З рештками полуботківців з Грушок батальйон з Пермі зустрівся на фронті в Заславі біля Торговиці. В Пермі було два запасних московських полки. Тут, в Пермі українці з царської армії зустрілись з галичанами: священик Фединський, проф. Фуртак, студент Білоскурський, студент Пелих, студент Педа, один австрійський лейтенант. Зразу ж по революції ми мали з ними найтісніший контакт і надзвичайно тепле приятельство. Були тут ще інші галичани, але прізвищ їх я вже не пам'ятаю.

В нашому запасному полку ми українці явочним порядком почали організовувати український батальйон. Старшини: хорунжий Косенко (з нас найбільше свідомий старший українець), Буря, Олексюк, Божко та я, що закінчили «Константинівське Воєнне Училище» в Києві на Печерську і Корольчук, що кінчив «Миколаївське Воєнне Училище» в Києві. Корольчук та я ще раніше кінчили учительський інститут у Вінниці у відомого українського патріота акад. Погорілка. Наші вояки вже не називалися солдатами, а козаками. Маршуючи по вулицях Перми, під жовто-блакитним прапором ми співали українські пісні. На чолі йшов священик Фединський і високим сильним течором співав «Гей та, на горі Січ іде».

Був там ще один запасний полк, здається 127-ий. Там також були українці: хорунжий Шолух, Кочубей, Гетьман та ще інші, але прізвищ не

пам'ятаю. Всі ми разом зорганізували хор. Диригував Шолух. Співали «Бандуру» Давидовського. Приходив до нас також старий царський генерал з жінкою, українець. Прізвища не пам'ятаю. Ми встановили свої нараменики: край жовтий а середина — блакитна, кокарду ж перетянули жовто-блакитною стрічкою. Так ми там дотрималися аж до середини мая 1917 року. Москалям не подобалась українська козацька організація і вони поспішили наш батальйон відправити на німецько-російський фронт.

Наш ешелон кругло 350 людей повіз на фронт поручник Галабуцький. Він вже мав «клокву» — червоний «темляк» — дармовис при шаблі — це був орден Анни 4-го ступня «за відвагу». Поручник був ранений і лікувався в Пермі. Це був син полтавського священика, абсолювент духовної семінарії. На станцію вийшов нас відпровадити підполк. Нагірний, що заступав полк. Алтухова, командира полку, який за революції вмер від розриву серця. Підполк. Нагірний в 1919 р. був інспектором нашої Юнацької Школи. Коли потяг рушив — то він попрощав нас окликом: «Нехай живе Ненька Україна!...» Подорож від Перми аж до Лунинцю на Волині тривала півтора місяці. Старшини мали вагон другої класи, еле тут нам дуже дошкаляли «лощиці». Коли ми висадились в Луненці, то нас обстріляв німецький літак. Вбив жidіку, що кесла яйця, кочеві відірвало ногу, а нашему одному козакові попав малий осколок в чобіт. Ранив так, що через халяву лише дуже мало заліз в літку. Козак лаявся: «Хоч би трохи сильніше, то пішов би до шпиталю, а то мушу йти на фронт». Тут же біля станції був

маленький примітивний бункер. На дверях була дошка і було написано: «К тебе не заростът народная тропа». Коли ми висадилися, то дуже довго ходили походним порядком, але ніхто нас «не зачіпав», бо ми були трохи подальше від фронта. Аж, нарешті, ми заблукали так аж до Заславля. Тут повів нас поручник Галабуцький до решток Полуботківського полку з Грушок. Подвір'я, невеличка групка людей, спереду стоїть людина з бородою, молода, з палицею, без шаблі, без револьвера. Це був поручник Романенко, комендант решток Полуботківського Полку з Грушок. Йому мав ніби-то зголоситись наш батальон. Коли ми побачили цих розхристаних цивілістів, то поручник Галабуцький підійшов до цього командира полку, став струнко і сказав: «Пане полковнику, з вашого полку та не буде ніякого толку». Повернувся по військовому кругом і ми відійшли з цього подвір'я. Потім наш батальон, всі без найменшого виключення українці, ще якийсь час походив вздовж фронту і влився в московський полк, що стояв на фронті біля Берестечка, де Богун врятував українську армію, коли хан захопив Богдана. Тепле, гаряче, сухе літо. Окопи глибокі з навісами, старшини мали землянки, на яких було 15 сильних дубових накатів. Лише дуже багато бліх. Це був московський Інгерманландський полк. Там ми стояли на фронті аж до осени. Вже почалось революційне «братання» з ворогом — з німцями. В нашему полку був якийсь козак з Грушок, Осадчий. Він ходив до австрійців. Що він там робив і з ким говорив — ми не знали. Очевидно в австрійському полку було єзато **галичан**. Наш полк московський з українським батальйоном мав на відтинку 4-го батальйону великі втрати. Віддалі від ворожої позиції була всього яких 80 метрів. Батальйон, в якому був я, Буря, Олексюк, Корольчук, мав віддалі яких 500 метрів і ми не мали втрат. Лише один

раз нас сильно обстріляла тяжка артилерія і ми мали малі втрати.

Десь в осені наш полк зняли з фронту і відвели в запілля. В цьому полку московському були також українці: хорунжий Кожухар, хор. Венгер, поручник Кочура, і багато козаків українців. Як це сталося, я вже не пам'ятаю, що всі московські офіцери чомусь зникли, москалі-солдати також. Залишились лише українці. В осені ми дістали від Центральної Ради прапор. Був він дуже простий — жовто-блакитний і наказ, що ми називаємося полком Полуботька і були викликані до Києва для охорони Центральної Ради. Отак ми знова погрузились в ешельон і з доївгими та великими перипетіями доїхали до Києва, де нас розмістили в Бандерських касарнях. Пам'ятаю, що на станції Барановичі ми зустріли ешельон, який вів ген. Желіговський (він говорив, що він українець). Він потім пішов до поляків і відвоював у литовців Вільно. Чому він залишив українську армію? Хто його звідти вигнав? Вільна вольниця?...

Отак то ми й опинилися в Києві. Щось трохи було в нас і козаків з Полуботківського полку з Грушок. Пам'ятаю прaporщик Стріленко, здається прaporщик Загоруйко. В Києві ще не було боїв. Полком командував (я вже не пам'ятаю прізвища) штабс-капітан з чотирьома солдатськими хрестами св. Юрія, трохи косий на одне око. Коли не було боїв, то один наш курінь послали в Коростень, щоб не пускати з большевичених салдатів-москалів в глибину України. Курінем командував штабс-капітан Очкуренко (тоді ми ще носили на плечах царські «погони»). За якийсь час глибокої осені цей батальйон повернувся до Києва (погонів вже не було). Богданівський Полк вже також був в Києві (перед тим був посланий на фронт і на посту Волинському був обстріляний московськими керасірами. Богданівський і Полуботківський полки та ще якісь частини, але українські, під командою полк.

Капкана обезбройли московські частини в Києві.

Ще бой в Києві не було, але вже большевики ворушились. Мене з хорунжим Довбнею і 22 козаками з одним кулеметом післали до Овручу, бо там вже почались грабунки. Там ще були залишки якогось царського запасного батальона. Приїхали ми тихенько на Святий Вечір 24 грудня до Овручу. Я був командантом цього «великого» віddілу і наказав нікому не виходити з ешельона, аж доки добре не стемніє. Як стемніло, — ми висадились тихенько поза двірцем, розсипались в лаву, (по середині Довбня з кулеметом) і так тихенько ввійшли в Овруч. Ми вже знали, де були розташовані рештки з большевиченою п'яною (під Святий Вечір) батальону. Ввійшли в касарні, все п'яне спить. Поставив пару козаків біля піраміди з рушницями, а салдатам наказав вдягатись. Після цього ми їх відвели на залізничний двірець Овруч, посадили в ешельон і направили на Мозир. В Овруті вже організувалось «Вільне Козацтво». Воно старалось охоронити місто від погромів. Свою команду я помістив в школі. В вихідному коридорі поставив кулемет і спереду заслонили полотнищем з шатра. Це тривало яких три тижні. Годувала нас міська управа. Коли хорунжий Довбня ходив з половиною козаків, то я залишався з другою половиною в школі. А потім ходив я з другою половиною обідати чи вечеряти. На зміну за яких три тижні послав наш полк людей з хорунжим Кравченком. Як це сталося, я вже не пам'ятаю, бо хорунжий Кравченка вбили а його команда розбіглась. В цей час в Києві вже почали таки добре «стріляти». В середині січня полк. Капкан сформував малий віddіл, в якому були Полуботківці: штабс-капітан Ржецицький, штабс-капітан Міляшкевич (потім Міляшкевича Січовики за грабунки застрілили), хорунжий Буря, галичанин Мантуляк (потім здібав його в Брні Чехія,

де він студіював, здається, ветеринарію) — кулеметчик, я та ще пару полуботківців. Ржецицький, Буря та я пішли до Капкана. В нашому полку про це не знали і думали що ми «розбіглись». Цей віddіл боронив напрямок на Полтаву (Яготин). Тут ми вже мали відомості, що Київ майже большевицький. Штабс-капітан Ржецицький, хор. Буря та я були послані з Яготина довідатись, що робиться в Києві. Наша подорож до Києва і назад до Яготина не обійшлася без досить комічних та небезпечних пригод. Повернувшись до Яготина, ми довідалися, що маємо повернутись до Києва. А в Києві вже поважні бої, особливо біля Арсеналу. Там бились Полуботківці (старший хор. Довбня, Венгер, Косенко, мій брат Федір та трохи козаків). Не обійшлось і тут без трагікомічних пригод. Коли на «Собачій тропі» напали вночі петроградські матроси, і українці почали поміж хатачами «відступати», хорунжий Венгер перескочив через пліт і зачепився прішитим ззаду плаща «хлястиком» за штакет. Та й смик-смик і не може відірватись. А ззаду біг наш козак вдарив по штакетах прикладом і хор. Венгер побіг з штакетом, що «теркотів» по мостові. Коли ми прийшли в касарні (відомо, що це були бої вуличні), то ми мали одного хорунжого -куплестиста. Він зразу ж скомпонував смішні куплети, які кінчались жна строфа: «а прапорщик Венгер через тин, через тин». При цьому він пальцем показував, як Венгер вертівся і крутився. Спочатку біля плоту, а потім тікав зі штакетом по мостовій.

В цей час повернувся віddіл з під Крут. Тут також був Петлюра з «Червоними гайдамаками», з другого напрямку з під Полтави, а з під Яготина віddіл Капкана, з частиною Юнацької Школи, що називались «Чорними гайдамаками». Це українці з «Константинівського Воєнного Училища». Відвоювали Арсенал і Київ на пару днів, поки Центральна Рада в Бересті Ли-

товському робила мир з німцями. З Дарниці по Арсеналові бив гавбицею штабс-капітан Кузьмюк. Сотник Лощенко поставив впоперек Ланцюгового мосту свою польову гармату та «крив» по Трухановому острові, куди тікали по водосточній трубі большевики з Арсеналу. Що творилось тоді в Києві, навіть добре вишколеному офіцерові неможливо було зорієнтуватись. Бились Богданівці, Пулуботьківці, Дорошенківці, Вільне Козацтво та малі відділи залізничників, студентів, урядовців та інші. З цих останніх різних відділів коли відступили по Святошинському шосе на Житомир, потім був зорганізований т. зв. Республіканський Полк в селі Ігнатівці, по дорозі до Житомира. Там був як комендант ген. Натієв, ген. Прісовський та полк. Болбочан. З цією частиною потім зустрівся відділ Капкана в бою під Бердичевом. (Капкана вже з нами не було). Нам під Бердичевом дали доброго «бобу», але вбитих ми не мали. На станції Рейки, коли ми «відступили», вже була українська частина під командою ген. Прісовського і Болбочана. Вони мали вбитих і ранених. Пригадаймо сотн. Савицького і його команду. На його батерію напали большевики і всіх не постріляли, а перекололи. Кап. Савицький мав 27 багнетних ран. Потім їх забрали і поховали в Києві.

Що робилось в Києві в той час — як описує Максимович («У.К.» ч. 2) не так легко зорієнтуватись. П. Максимович пише, що Пулуботьківці оголосили невтралітет. Це велика і дуже болюча помилка. Оголосили невтралітет: полк Винниченка, Франка та Шевченківський курінь (кругла башта недалеко Арсеналу). Перед приходом німців ввірвався в Київ Муравйсв (жандармський царський полковник) зі своїми матросами і за пару днів большевики замордували 3587 люда (переважно офіцерів). Посвідкою для розстрілу була червона віказка Центральної Ради.

В київських боях були вбиті: полуботьківці — хор. Довбня, а хорунжий Косенко якраз на товаровій станції, про що пише п. Максимович, був тяжко поранений в руку (цілком розбита долоня). Це були часи в Києві, коли там було «пекло». Наши касарні обстрілювали і вдень і вночі. Один раз напали на касарні (я тоді був під Яготином, — розказує брат) большевики вночі. Козаки босі, лише в підштанках та сорочках, вискочили. Потім большевики тікали і на закруті перекинулось їх бронероване авто. Залога броневика втікла, а броневик взяли полуботьківці. Після цього взяли боєм Політехнікум а полонених большевиків заперли на горищі, щоб не стріляли по наших касарнях. Дали їм бочку оселедців, та не дали води. Було ще багато різних трагікомічних пригод, але не все за п'ятдесят років можна пригадати.

Коли хтось щось пише, то мусить хоч трохи поінформуватись. Ще живуть Пулуботьківці, що бились, кривавились і вмирали за Батьківщину. В Мюнхені мав відчит про Крути інж. С. Довгаль, комендант студентської сотні. Він говорив, що під Крутами бились студенти. Він сам лежав тоді ранений в шпиталі в Києві, і під Крутами не був. Під Крутами був мій приятель, сотник артилерії Семен Лощенко, він там мав батерію польових гармат. Посилав кілька разів, щоб студенти відступали, бо їх оточують. Вони, очевидно, (самі цивілісти) не мали доброї команди і дочекались, аж їх большевики оточили і не перестріляли, а перекололи багнетами. Історичні події треба подавати так, як вони відбулися. Коментарі не потрібні. Треба холодно, об'єктивно, річево, подавати історичні події, а — «всяк Єремій про себе розумій». Коментарями часто дійсність скреслюється, ба навіть тенденційно фальшується.

Примітка. В нашому полку, (звідки вони прийшли — мені невідомо) було два «салдати» — Петренко і Со-

куренко. Вони ,коли у нас було зібрання старшин і козаків. цілком одверто ганьбили Центральну Раду і агітували за комуну. До нас приїхав один раз Петлюра. Приїзджав до нас і Грушевський та Винниченко. Грушевський: «Полуботьківцям — слава! Польботьківцям — ще раз слава!» Ми очевидно, також кричали «слава». Нам Центральна Рада прислава також «п'ятихвостки» голосувати для Установ-

чих зборів. Частина Полуботьківців, переважно старшини, і я між ними, вступили до Київського Володимирського Університету на філософію. І тут я вперше почув правдиву українську мову від проф. Огієнка. До сьогоднішнього дня такої доброї української мови я ще не чув. Другий раз говорив такою мовою ген .Сальський, а третій раз таку мову почув від покійного Гетьмана Данила.

Інж. Олександер А. Ільницький

ЧОМУ МИ ВІДДАЛИ У 1919 РОЦІ МОСКАЛЯМ КІЇВ? (Спогад)

У неділю, о 5-ій годині ранку, 31-го серпня 1919 року, Українська Галицька Армія, спільно з Армією УНР, здобула від большевиків Київ.

Мимо ранньої пори, Київ вже тоді не спав і встиг прибратися у святочний одяг. У вікнах видно було цвіти, на домах маяли блакитно-жовті прапори, на балконах були виставлені портрети Т. Шевченка, Отамана С. Петлюри.

На вулицях маси народу. Київ того дня виглядав, як на Великдень.

Розійшлась між людьми чутка, що по полудні, десь коло 3-ої години буде велика парада: по Хрещатику до Міської Думи проїде Отаман Петлюра.

Отож, в по полудневих годинах по Хрещатику, в напрямку Думської Площі йшли маси народу.

Пішов туди і я, просуваючись між людей аж до входових дверей Міської Думи.

Коло тих думських дверей лежав великий металевий памятник. Це був памятник російському міністрові, якого було у Київі забито й поставлено йому у 1911-му році памятник. На початку революції у 1917 році цей памятник повалили і відтягнули аж до дверей Думи.

На тому памятникові мені, та ще іншим глядачам, пощастило «улюкуватися». З того місця нам було видно цілу Думську Площу й на ній масу народу.

Стоячи на тому «підвищенню» коло самого входу до Думи, видно було ціло робилося коло дверей Думи та на цілій Думській Площі.

Різnobарвна маса народу, що заповняла собою цілий терен ,рухалася та видавала різні оклики в мовах — українській та російській.

Десь коло 3-ої години по полудні, з противного боку Думської Площі, з гористого переулку, на Думську Площу спускалася церковна процесія, що складалася: з невеличкого коника, на якому сидів старенький російський генерал ,який тримав у руці російський прапор. За тим коником несли великий церковний хрест, дві хоругви, йшло три золячих у церковні ризи священики, хор.

Співаючи церковні пісні, ця процесія йшла через Думську Площу в напрямку до Думи. Нарід розступився і процесія, очолювана невеличким коником та стареньким генералом на ньому, п'дійшла аж до самого входу до Думи.

Коло Думи хор перестав співати, а

приїхавший на конику генерал зліз з коника і, держучи російський прапор, хотів увійти до Думи.

Вартовий стрілець, що стояв при дверях, генерала не впустив. Той генерал пробував силою увійти до входу, промошуючи собі дорогу прапорцем пропри вартового.

Однак, це йому не помогло, бо стрілець силою відтрутив намагання генерала.

Весь нарід на Думській Площі цій німій сцені мовчки придивлявся. А на бальконі Думи, над тим входом, повівав український прапор та стояли вояки Галицької Армії, які також придивлялися до того намагання генерала увійти до Думи.

В короткому часі по прибуттю до Думи тої церковної процесії, з правою боку, з Хрещатика, до входових дверей Думи під'їхав самохід, з якого висів ген. Кравс.

Ген. Кравс підійшов до того російського генерала, йому відсалютував, взяв його під руку та обидва пішли до входових дверей до Думи. Вартовий стрілець відсалютував обом генералам і впустив їх до середини.

Церковна процесія, що прийшла, залишилась коло Думи і чекала на вислід події. Та довго їй не прийшлося чекати.

За яких 10-15 мінут на бальконі Думи, де стояло кілька галицьких вояків, та повівав український прапор, — появився ген. Кравс з тим російським генералом. Обидва в руках тримали прапори: ген. Кравс український, а той старенький генерал — російський.

В їх присутності якийсь галицький старшина голосно промовив до народу в українській мові. У своїй короткій і змістовній промові той старшина поінформував присутніх на Думській Площі про боротьбу з большевиками двох армій: української, що йшла до Києва по правому боці Дніпра і російської, Добармії ген. Деникіна, яка йшла по Лівобережжю.

Після тої промови обидва генерали

свої прапори дали присутнім воякам причипити до поруччя балькону. Вони це зараз зробили. А старшина, що мав промову, сказав, що ці два прапори є СИМВОЛОМ СПІЛЬНОЇ БОРТОВИ ПРОТИ МОСКОВСЬКОГО КОМУНІЗМУ.

Коли прапори були на бальконі приязані, обидва генерали пішли назад до Думи, а галицькі вояки залишились на тому бальконі.

За яку хвилину, обидва генерали вийшли з Думи і — російський сів назад на свого малого коника та з церковною процесією повернувся назад в напрямку переулку — звідки приїхав, а ген. Кравс сів до свого самохода й також поїхав у той бік, звідки приїхав.

На Думській Площі товпа народу якби успокоїлась та почала розходитись.

Я також зліз було з памятника і мав замір вертатися додому. Та, нараз, з Хрещатика поміж нарід пробіг на коні козак до дверей Думи, під балькон, на якому висіли два прапори і крикнув до вояків на бальконі: «Кидай російський прапор!...» Ті вояки почали козаків відповідати, що вони того зробити не можуть, бо то є розказ і т. п. Але козак на коні кричав, аби прапор московський скинути, бо «він боровся не за російський прапор».

По хвилині, котрийсь з вояків, відвізав з поруччя балькону російський прапор і кинув його козакові...

Козак зловив той прапор і з ним побіг на коні назад до Хрещатика, де стояла його козацька частина.

Що сталося далі з тим російським прапором, не було видно. Але в тумані наступила реакція: зі всіх сторін почулися стріли. Серед товпи народу на Думській Площі створилася паніка й хто куди міг тікав.

Я попід стіну Думи ледве добрався до середини думської будови й там склонився від куль, що «свистали» понад головою.

У тому дворі Думи я просидів до

часу, аж почало темніти. За весь час мого перебування в дворі Думи чути було стрілянину. З початку карабінову стрілянину, а за якусь годину чути було зі сторони залізничного двірця гарматні стріли...

Як зтемніло, я вийшов з укриття й Софійським переулком по Великій Васильківській добрався до Фундукліївської вулиці, до свого помешкання.

Цілу ніч Київ був під звуками стрілів гармат і скорострілів...

На другий день — понеділок, 1-го вересня рано на вулицях Київа українських вояків вже не було видно... Але гарматні стріли час від часу ще було чути десь поза Київом.

У понеділок, 1-го вересня 1919 року, у 3-ій Українській Гімназії, де я учителював, відбулася нарада учителів. Перед початком твої наради, директор Гімназії Іван Герасимович Власенко повів присутніх на гімназійне подвір'я, де показав нам постріляних мертвих галицьких вояків, що у ночі були побиті.

Того дня, на тій педагогічній нараді, між іншим було ухвалено, аби учителі старші віком залишилися у Київі і пильнували школи, а молодші, з огляду на ситуацію, пішли до війська...

Згідно тої постанови, я, та ще трох моїх товаришів, на другий день — 2-го вересня 1919 року, залишив Київ.

З Києва ми вийшли рано пішки та йшли в напрямку Фастова.

По дорозі десь за Київом «пристало» до нас три селянки, які що дня доносили до міста молоко — «просто від корови». Від тих жінок ми довідались, що українське військо залишило Київ у ранніх годинах 1-го вересня 1919 р.

До Фастова прийшли 4-го вересня. Лише у Фастові ми здибали наше військо.

Дальше я поїхав потягом і за два дні вже був у Камянці Подільському. У Камянці Подільському я зголосився до Військового Міністерства уряду УНР, що тоді там перебував.

У тому міністерстві я оповів про цілу ту подію, що бачив у Києві.

Мене там запитали, яка б могла бути причина, що так скоро віддали Київ. На це питання я ім відповів, що причиною твої катастрофи було не лише наша мілітарна слабість, але й ... дипломатична.

Цю катастрофу можна було оминути при умові не драгувати москалів, які тоді мали сильну Добрармію ген. Денікіна та яким багато помогала Антента, що була заінтересована поразкою большевиків.

Ген. Антін Кравс, комендант III Корпусу Української Галицької Армії був німецького роду. Він в першу чергу був вояком. І, коли у той час біля Думи побачив перед собою російського генерала, то не міг інакше поступити, як відсалютувати йому та взяти зі собою до середини Думи. Там вивести його на балькон, дарма, що той генерал був старенький, який мабудь вже забув, коли він був вояком.

Ген. Кравсові і до голови не прийшло, що така «дрібничка», як маленький російський прапор, українцям може принести якусь кривду. Тим більше, що перед хвилиною галицький старшина сказав, що ті два прапорці — український і російський, є символ єдності в боротьбі проти большевицької армії.

Ген. Кравс також не міг знати, що київським москалям, яких у Києві, взагалі, не бракувало — про те і ходило, аби на Думі повівав російський прапор. Для того ті київські москалі зорганізували церковну процесію до Думи та взяли зі собою такого генерала, який на той час був у Києві.

Ті москалі знали, що без військовика, та ще з вищою рангою, ім не вдастся на Думі вивісити свій прапор.

Ця втрата Київа відбилася негативно на українській визвольній боротьбі. Тодішній відворот Галицької Армії з під Київа змінив не лише характер української боротьби з большевиками, але й перекреслив надію на скоро здобуття Української Держави.

Петро Самутин
Генштабу Ген-хор.

ПІЗНАЙМО СВОГО ВОРОГА
РОЗВИТОК СОВЕТСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ В ПІСЛЯ ВОЕННИЙ ПЕРІОД
I ПО СМЕРТИ СТАЛІНА
— Роки 1945-1969.

Коли на фронтах замовкнуть гармати — тоді розпочинається боротьба сил, що у воєнній термінології називається «розвідка» — або як ніжно її називають на заході: — «інтелігентна служба». Сьогодні апарат інтелігентної служби охоплює не лише збройні сили передбаченого ворога чи ворогів, не має такої галузі життя, якою б не цікавився цей страшний апарат. Ми українці до обох термінів цього апарату ставимось з якимось упередженням і навіть призирством, хоч напевно здаємо собі справу, що на ньому держаться імперії, та побіраються на підставі зібраних ним відомостей всі політичні рішення в часі миру і війни

Для того щоби провадити війну чи теж боротьбу, треба знати свого ворога чи ворогів — краще як самого себе. Від цього залежить успіх. Є засада: «Краще переоцінити ворога — як його недоцінити.»

Поки існує людство з його різними суспільними устроїями і системами, коли на порядку денному стоять проблеми економічного і національного питання, коли йде боротьба за «бути чи не бути цілим народам» — ми мусимо прийняти війну як: **закономірне явище, а інтелігентну службу — як авангард цього явища.**

Нас будуть цікавити погляди ССР — себто її воєнних теоретиків. Цитую: «Гід методами (засобами) збройного насилля ми розуміємо боротьбу спепільно організованих для цього сил (армія і флот) — забезпечених всіма засобами економічного, морально-го і дипломатичного характеру. **Формула: «війна є продовження політики насильними засобами»** — включає в себе три зasadничі елементи: «політи-

ка» — «продовження політики» — і «збройна боротьба». Між політикою як керуючим імпульсом і збройною боротьбою можна віднайти п'ять відношень:

1. Війна продовжується політикою
2. Політика своїми цілями надає напрямок збройної боротьби
3. Політика керує воєнною стратегією
4. Збройна боротьба в свою чергу єстає практичним засобом зміни політичних умов
5. Стихійний вплив зовсім в іншому напрямку, збройної боротьби, на політику. (Революція в часі війни чи теж по ній — ПС.)

Заключення: «Війна завжди продовження політики, але незавжди може служити її засобом і знаряддям» — (Підполковник Рибкін — кандидат філософських наук — ПС).

Запізнавшись в загальному з поглядами на сучасну (майбутню) війну, перед тим як перейти до властивої нашої теми, я дозволю собі для кращого зрозуміння шановного читача — «Розвитку збройних сил ССР» — запізнати з поглядами — а властиво з «Воєнною доктриною ССР». **Советська воєнна доктрина — це система вироблених поглядів в партії і уряді — на сучасну війну.** (Прошу не змішувати з доктриною проголошеною останньо Генсеком партії /ЦК КПСС/ Л. Брежневим по відношенні до держав (ателітів. — ПС).

- «1. Одиночним джерелом воєн сучасної епохи — це імперіалізм.
2. При сучасному розподілі сил на світовій арені — на перше місце висувається небезпека війни між двома соціальними системами. Це буде

остаточний і кінцевий засіб рішення історичного спору між капіталізмом і соціалізмом. Одночасно не виключається війна між капіталістичними державами.

3. На театрах воєнних дій виступлять до рішаючого змагу дві великі коаліції: держави соціалізму і капіталізму.
4. **Ракетно-ядрова зброя, це головний засіб провадження сучасних воєнних дій.**
5. Надзвичайну і може рішаючу роль буде мати початковий період війни.
6. Роля людини в майбутній війні стане на першому місці.
7. Сьогоднішні льокальні війни криють в собі велику загрозу і можуть перерости термоядерну війну.
8. Ракетно-ядрова війна буде самою безкомпромісовою та найстрашнішою в наслідках із всіх воєн, які знає історія.
9. **В сучасну епоху — війни ніхто не буде проголошувати.**
10. Цілком можливо, що першим ядерним ударом, — себто початковим періодом, може закінчитись збройний змаг.
11. Зустрічний ядерний удар, або удар на удар, відограє головну роль в початковому періоді війни.
12. Стратегічні цілі, котрі в минулому рішалися на протязі років, в ракетно-ядровій війні, можуть 1'єрішуватись на протязі хвилин або найбільше годин.
13. Зasad'чим середником згіднення ядерного удару припаде на: «**Ракетні війська стратегічного призначення**» — (Ракетные войска стратегического назначения — ПС.), ракетні атомні підводні човни — та філії стратегічного призначення.
14. Для скріплення і підсилення міжконтинентального удару, - одночасно будуть вжиті ракетні війська: «Оп.

ративно — тактичного призначення» — (Європа — ПС.), фронтова і морська авіація, ракетні надводні кораблі та берегові ракетні споруди.

15. Зріст воєнно-технічних факторів у війні, не тільки знижує, а навпаки високо підвищує вимоги морально-політичних і бойових якостей воїнів. Сильні ядерні вибухи, загроза радіоактивності, сила вогню, приємніня хемічної і бактеріологічної зброї — все це буде впливати на психіку людини. Від воїна і взагалі людини буде вимагатись страшного напруження, щоби придушити в собі інстинкт страху і самозбереження, та не втратити здібності продовження активної боротьби. Перемога над ворогом чи ворогами може бути досягнута лише внаслідок спільніх дій всіх видів зброй та збройних сил в цілому.
  16. Не виключена і довготриваля війна між двома соціальними системами і на це треба бути готовими — для того: сильна економіка і резерви в повному розумінні цього слова.
  17. Колектив воєнних теоретиків СССР опрацював і видав (друге видання) «**Воєнна стратегія**» — 1963 р. Вид. Міністерства Оборони СССР — Москва, до цього всього додає: Цитую — «Майбутня війна не юбогіязково мусить вибухнути в часі найбільшого напруження між двома соціальними системами. Вона, себто війна, може вибухнути в часі чайківських єднісін і навіть «попцігунків» — щоби приспати передбаченого ворога та осягти повне заскорчення і єсподіванку»....
- Це лише дуже маленький і обмежений жмут поглядів ЦК КПСС, Уряду і воєнних теоретиків СССР. В цьому дусі йшла, йде і буде йти розбудова збройних сил СССР.

«В політиці людина мусить слухатись своєї голови, а не свого серця»
Наполеон Бонапарт.

Павло Олійник

ЗВ'ЯЗКОВА ОКСАНА

Іще Полісся не заснуло,
Лиш причайлося, — мовчить.
Біленьким пухом обгорнулось
— Законспіроване лежить.
Зимовий вечір наступає.
Блищить холодним сріблом сніг.
На небі зіроньки сіяють
І чути стріли, — від доріг.
А ліс захурений дрімає.
Задумались старі дуби.
З під них дорога випливає
І крутить в місто, ген — туди.
Із лісу виринули сани.
З них, видно, двоє вигляда’ —
Старий, вусатий і Оксана
(Звязкова, дружка молода).
Уже зближаються до мосту,
Аж тут варговий вибіга
І «галтъ» горланить різко-гостро,
Аж кров у жилах застига.
«А г-гов!» і сани зупинилися.
Підходить німець. Двоє ждуть.
Оксани серден’ко забилось.
Куди втечеш?... — Закрита путь.
Наставив дуло. Крикнув «злазить!»
Оксану здрів і стишив річ,
Таких красунь іще ні-разу
Не зустрічав він віч-на-віч.
А тут і другий появився
Кошмарою, неначе тінь.
Але віддалений, дивився
Не проявляючи вражінь.

Бліде, Оксани, личко стало.
Міцно заціпились уста
І руки начеб-то упали,
Між довгі поли кожуха...
В туж мить — метнулася у гору
І перед оком німака
Звелася дівоча постать горда,
З грізним пістолем у руках.
Як грім, два стріли загреміли.
Зареготався сатана...
— Луною, поле затрусило!...
І засвистала тишина.
В моменті вічність проминула.
Кат заревів, упав у сніг.
А голос той і злість і тугу,
Ненависть, лють в собі беріг.
А коні рвуться, землю мість.
Мов нерви віжки натягли...
Пістоль слідив за рухом кріса
І руки німця піднялися.
—«Пощади просить. Підождіте,
Я іхню збою підберу!»
А почуття несамовите —
На білім полі кров і труп.
Рванули сани сніgom битим.
Батіг по конях. Де той жаль?...
А, вороні взялись в копита,
Як вітер понеслися в даль.
Знов ліс понурий. Чорні тіні...
Дівча відвагою горить.
А десь далеко, безупину
Дзвеніли стріли мить-що-мить.

«...Перед гнівом поневоленого народу не захистять переможців ніякі твердині; і як під час буровію лютий град січе під шаліннє громів з чорних хмар, так розлючений народ впаде на полки ворога і зготовить їм смертельну погубу...»

Із «Професія дель Пірінео» Ж. Б. Аріяца, гімну еспанських повстанців проти Бонапарта (1808 р.)

СВЯТО ПОКРОВИ І ДРУГА РІЧНИЦЯ ЗАСНОВАННЯ НА ВАЛЕЙ, Б. К. СТАНИЦІ УВК ІМ. ГЕТЬМАНА ПИЛИПА ОРЛИКА

13-го жовтня 1969 року, в «День Подяки» — Державного Канадійського свята, 5-та Станіця УВК ім. П. Орлика на Валей Б. К. відсвяткувала Свято Покрови і другу річницю свого існування.

О 10-й годині рано відслужено в православній Церкві Успіння Пресвятої Богородиці службу Божу, яку відправили: Парох згаданої Церкви о. Протоєрей П. Блажук і о. протоєрей Бублик — Парох Ванкуверської Громади. Після Служби Божої відслужено акафист, а під кінець — панаходу по поляглих героях, що віддали своє життя за волю України.

Козаки Станіці зі своїм прапором та Управою прибули до церкви, де разом з вірними звернулись у своїх молитвах до нашої Покровительки Пресвятої Богородиці, щоб Вона просила Сина свого про скоре визволення Неньки України від безбожницького червоного ярма.

Після церковних Богослужень всі учасники перейшли до Народного Дому Православної Громади на спільній обід улаштований керівництвом Станіці.

Після обіду відбулася Святочна Академія в честь Покрови Пресвятої Богородиці та другої річниці існування Станіці.

На початку Академії Отаман Станіці Т. Грінченко привітав присутніх з прибуттям на свято і попросив о. протоєрея П. Блажука відчитати молитву.

О. Блажук по молитві коротко поінформував про свято Покрови, про Українське Вільне Козацтво, про його цілі, значення і вагу для нашої визвольної боротьби, навязуючи до стародавніх козацьких часів і нагадуючи що Україна була віддана під Покров Пречистої Діви Марії ще за часів Ярослава Мудрого.

Слідуючою точкою програми було відчи-

тання кореспонденції — наказів У.В.К. чч: 108 і 109, підписаних ген. хор. В. Дяченком, а другий — ген. бунч. Павлом Шандруком, як рівно ж привітання Голови Гонорової Ради Полковника П. Федоренка, який до станичної Управи пише: «Не маючи зможи особисто прибути на Козацьке Свято Покрови Пресвятої Богородиці, яке Ви улаштовуєте в дні 13 ц. м., цією дорогою пересилаю свій широзердечний привіт з побажанням успіху у Вашій так шляхотній праці, як також бажаю Вам всім кріпкого здоровля для продовження розвитку Вашої Станіці на хвалу Українському Козацтву».

Кореспонденцію прочитав Станичний Писар Чотовий М. Грицюк.

Святочну доповідь про значення для У.В.К. Свята Покрови та другої річниці постання Станіці на Валей Б. К. виголосив інж. О. Ільницький, почесний козак Станіці. Він у своїй промові подав значення Свята Покрови для Українського Вільного Козацтва, історичні дані про Свято, значення цього свята для Української козацької нації за всі часи її історичного існування та про організацію 3-го Грудня 1967-му році на Валей Б. К. Станіці УВК ім. Гетьмана П. Орлика.

Після доповіді хор. Матвій Заяць, Голова Відділу Української Стрілецької Громади та містоголова Союзу Канадійських Ветеранів у Ванкувері склав сердечне привітання нашій станиці від обох тих комбатантських організацій.

На закінчення програми Отаман Станіці Т. Грінченко висловив глибоку віру в дальшу успішну систематичну працю для майбутнього блага Українського Народу.

Відспіванням гімнів закінчилось це, під кожним оглядом вдале Свято.

Т. Г.

ПОДЯКА

По закінченню програми, від імені Станіці УВК ім Гетьмана Пили а Орлика, висловлюю щиру подяку В. Д. о. Капеляну на Західну Канаду протоєрею П. Блажукові та о. протоєрею Бубликові — пароху Ванкуверської Православної Громади, що так урочисто-соборно відслужили Службу Божу.

Дякую Полковому Значковому п. інж. О. Ільницькому і Полковому Значковому п. М.

Заяцю, г'о не рахувались з часом і віддалю, а прибули на це Велике Свято.

Також дякую генералу Канадійської Армії, чотовому п. Я. Стоцькому з дружиною, всім побратимам, нашим парафіянам і всім присутнім.

Воля Україні! Слава Козацтву!

Отаман Станіці
Військовий Значковий Т. Грінченко

ПУ-ГУ! КОЗАКИ З ПУГУ!

(З листів про наш журнал)

...«Щиро дякую за пам'ять, а одночасно бажаю повноти сил в редактуванню доброго журналу, який веде безпартійну лінію.»

Чікаго, 30 серпня 1969

Майор М. Отрешко-Арський

**

...«Дякую щиро за журнал «Українське Козацтво» ч. 3-4. Матеріал дуже вдалий, цікавий і Соборний. Прочитав без передишки. Гратулюю і бажаю Вам успіхів ще кращих і на полі матеріальному. Щасти Вам, Боже, на далі!»

Вінніпег, 3 вересня 1969

М. Боровський

**

...««У. К.» ч. 3 — знамените — вітаю!»
Трентон, 5. вересня 69

П. Шандрук, Генштабу Ген.-полковник

**

...«бажаю багато успіхів в добре надуманій державницькій лінії журналу «У. К.»

Торонто, 6. вересня 1969

Мих. Гетьман

**

...«Журнал виглядає чепурно і зміст його добрий. Шкода тільки, що коректор проочив досить помилок. Мені особисто приемно бачити такий журнал і знати про існування людей, які горнуться до організованого козацтва.»

Роблин, 6. вересня 69

Павло Маценко

**

...«Журнал про українське козацтво виглядає добре. Варто таке видання вдосконалювати й поширювати.»

Едмонтон, 7, IX.69 Д-р Яр Славутич

**

...«Щиро дякую за журнал... Єсть гарні статті та спомини. Не мішало б, щоб усі бувши Українські Вояки цей журнал мали... але нічого не зробите, одні критикують, а другі хвалять, вони самі не знають, що ім потрібно..»

Торонто, 9. 9. 1969

Спиридон Кравченко, Підпоручник

**

...«Журнал перевершив всі мої сподівання... маючи на увазі Ваші недомагання... а тимчасом... мабуть найкращим з видаваних

тепер на еміграції журналів, що так популяризує нашу святу козацьку ідею..»

Торонто, 9 вересня 1969 р.

П. Федоренко

**

...«Складаю Редакції якнайсердечніші гратуляції, що при так скромних фінансових засобах, спомоглась на так направду велике діло. Нехай Всешишній Господь винагородить Вас стократно! Журнал прекрасний, бо всі статті речеві й глибоко патріотичні, безперечно писали їх люди з знанням і широтою глибоких українських патріотів.»

Нью Йорк, 12. вересня 1969 р.

Й. Вишневецький

**

...«Журнал дуже мені подобається... бо фахово опрацьований і редакційно. Правда недолік в друку, багато помилок в буквах і словах.

Парма ,Огіо, 14.IX. 69

о. Лев Острівський

**

...«Журнал «У. К.» виділяється від усіх журналів лагідним висвітлюванням подій з визвольної боротьби 17-21 р.р. А саме головне не має образів нікому і обливання болотом.»

Боффало ,вересня 19-го 69 р.

І. Панченко поручник Армії УНР

**

...«Обидвое захоплені останнім числом «Українського Козацтва». Проковтнув його, як солодкий цукорок. Які цікаві статті! Який цікавий розділ «Листування Редакції!»

Галлівуд, 19 вересня 1969 р.

Василь Ємець

**

...«Бракус мені слів, щоб могти висловити своє задоволення із того приводу, що Вам вдається редактувати і видавати «Українське Козацтво». Гратулюю Вам за так вміле редактування цього журналу і бажаю Вам дальшого успіху в цьому не дуже легкому ділі. Щасти Вам, Боже!»

Бафalo, 22. 9. Р.Б. 1969.

С. Душенко.

**

...«Седечно вдячний за надіслання мені Вашого журналу. Чудове оформлення і над-

звичайно цікавий зміст. Буду вдячний за дальшу пам'ять. Щастя Вам Боже!»

Петро Самутин Ген. Штабу
Генерал-Хорунжий

**

...«журнал.. є справді рідний і миlíй своєю теплою любов'ю до нашої старовини і нарадує нам чиїх батьків ми діти!.. традицію нашої боротьби мусимо передати нашим дітям і онукам. Тому з охотою читаю Ваш наш журнал...»

Трентон, 29 вересня 69. Яків Струк

**

...«журнал дуже добрий. Все в ньому дотримано і позапартійне його обличчя, і церковна толерантія, та історично-старовинний його характер. Але не вистачає в ньому козацьких зубів та статей сьогоднішньої політики в світі.

Сакраменто, Каліфорнія, 30. IX. 69

Михайло Сквор.

**

..«3-4-те число прекрасно змонтоване. Статті хапають за душу і викликають думи, що поривають до бою.»

Філадельфія, 10. жовтня 69. Д. Левчук

**

...«Хай Господь кермує Вами на добро нашого козацького органу, щоби скріплювали на дусі всіх розсіяних по світі синів і дочек України, щоб твердо стояли при своїй традиційній козацькій ідеї і були вірними синами Неньки України під одним козацьким проводом..» козацький орган — це бойова сурма, яка вчить послуху, дисципліни.. цей єдиний козацький орган, що ширить козацьку традицію, спає єдиним духом..»

Реджайна, Саск. Канада, жовтень 1. 1969.
Рудольф Яків Федорович

**

...«Дуже радію, що ми козаки, нарешті маємо свій пресовий орган з прегарним освідомлюючим матеріялом, освітлюючи всю нашу прекрасну минулу історію, лицарів, що творили ї..»

Ютика, Н. Й. 18 грудня 1969 П. Ярмак

КРІМ ТОГО:

В тижневику «ГОМІН УКРАЇНИ», ч. 51 з 13. грудня 1969 р. відмічено про появу журналу «УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО».

В щоденнику «АМЕРИКА» поміщено дві

прихильних про наш журнал рецензії. В числі 180 Філадельфія 4. X. 1968 під заголовком — «Новий журнал Українське Козацтво» зазначено ...журнал є дбайливо графічно оформленний... багатий у зміст (18 статей і нотаток, стор. 48) журнал «У. К.» буде — як читаемо... популяризувати й відновляти Козацьку ідею ідеологію Козаччини та традиційні чесноти Козацькі»...

В тому щоденнику «АМЕРИКА» ч. 161, Філадельфія 10. IX. 69 в рецензії — «Появилось нове число «Українське Козацтво» читаемо: «Зміст числа (60 стор.) дуже багатий і різноманітний: крім поважних джерельних статей, як напр. д-ра М. Андрусяка про «Запорозьку Еміграцію» (уривок з «Історії Козаччини»), А. Кущинського «Козацькі ідеї ген. Мих. Омеляновича-Павленка» й ін., в числі поміщені вірші й уривок із драми 18-го сторіччя «Милості Божії» — «Похвала зализу».

Цю ж рецензію помістило «ВІЛЬНЕ СЛОВО» — в ч. 38, Торонто' 20. IX. 69.

Тижневик «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ СЛОВО», Пітсбург, 18. IX. 69 помістив таку рецензію: «Недавно з'явилось нове число 3-4 (11-видає, як неперіодичний орган, Українське Вільне Козацтво в Америці. Цей журнал виходить раніше циклостилевим способом, тепер виходить звичайним типографічним способом. Останнє число вийшло на 60 сторінок друку різноманітного матеріалу з козацької минувшини з прилогою мапи Українського Вільного Козацтва з 1917-18 років, що вписало не мало світлих сторінок в історію Визвольних змагань українського народу за свою самостійність.

Журнал виданий на добром папері, ілюстрований знимками визначних наших військовиків та портретами гетьмана Богдана Хмельницького «Самодержця Русі-України в рр. 1647-1657 на титульній сторінці та гетьмана Івана Виговського. Журнал робить добре враження звінішнім оформленням і глибоко змістовними статтями. Треба сподіватися, що цей журнал завоює собі належне місце в нашій періодиці та зірно служитиме самостійницьким прагненням українського народу — і нашадкам лицарського Козацтва України».

Хто хоче шанувати правду, хай її вживе.

Наклеп — це пімста боягуза.

З КНИЖКОК

Ген. Штабу Генерал-полковник П. Шандрук — «ПІД ЗНАКОМ МУЖНОСТИ» ("Arms of Valor")

(Виписки з рецензій)

Це капітальна праця — мемуари Ген. Штабу Генерала-Полковника Павла Шандрука, що її видало в англійській мові видавництво: R. Speller and Sons P.O. Box 461. Times Sq. Station, N.Y. 10036.

Книга ця «є виразом виріжнення і ніколи не скінченої відваги Української Армії», як її коротко і так ядерно охарактеризував шеф згаданого видавництва Роберт Спеллер. Праця в твердій обкладинці 320 стор. Ціна 6 дол.

«Славік та Східньо-Європейський журнал» 4. 6. 59 про цю працю писав: «Вперше в англійській мові Генерал Шандрук, як активний учасник, дає широкий і зрозумілий відгук Української мілітарної та політичної боротьби в останніх 40 рр. починаючи 1918-20. Автор оповідає про свої заходи та осягнення як Командир Української Національної Армії та Президент Українського Національного Комітету під час 2. світової війни.

Журнал «Ост Европа» з травня 1960 р., після інформацій про високий військовий стаж автора та подавши зміст книги, твердить, що: «Його опис української політичної ситуації і німецько-sovітської війни є дуже цікавий».

Журнал «Центрально-Європейські Справи» з серпня 1961 р. подав таку високу і цінну рецензію на книгу ген. Шандрука: ..«цикаво для військових істориків, що мають до діла зі запутаним періодом Російської революції. Останні розділи наскільку інше вияснення фантастичних кінцевих тижнів 3-го Райху і мають кілька вдараючих малюнків як напр. спілкання Генерала Шандрука із Генералом Власовим. Спогади наскільку важливу справу Українського національного руху і повинні принести користь з огляду на великі інформації про Українців. Генерал Шандрук показує що знає свою військову справу і він робить на читача враження добре мислячої та широї людини».

«Газета Морського Корпусу» з 17 серпня 1961 р. писала: «Історія боротьби українських вояків за незалежність їхньої держави є зворушуюча. Генерал Шандрук багато наскільку, ще вперше, про важливу справу для

людей, які цікавляться ніколи не скінченою боротьбою поневолених народів проти російської агресії».

Архиєпископ Іван Бучко в листі до Генерала П. Шандрука 11. 7. 59 пише:

«Коли я читав Ваші спогади я був радий, що Бог дав нашому народові і нашій армії досконалого командира.»

Генерал М. Капустянський, відомий український стратег і автор студіум «Похід Української Армії на Київ-Одесу» про працю Ген. П. Шандрука написав: «Книжка має важливe значення. Добре, що в книзі є інформації про 2-гу світову війну. Одною з позитивних вартостей книги є, що її видано в англійській мові. Мусимо бути вдячні Провидінню, що ми існуємо для того, щоб давати інформації вільному світові».

Маршал Б. Романюк, королівський радник Канади в листі до автора 3. 17. 62 написав: «Весь наш народ без винятку є захоплений змістом Вашої книги і ми приймаємо її як осягнення для піднесення Української Справи.»

**

Ми поаддли лише невелику частину рецензій з авторитетних джерел на прецінну працю нашого Козацького Почесного Отамана Ген-Штабу Генерал-Кошового Павла Шандрука, щоб показати нашим читачам яке велике освідомлююче й пропагандне значення серед англо-мовного вільного світу має його книга для Української Визвольної Боротьби.

Книга дуже надається для дарунків видатним американським, канадським, англійським і австралійським та іншим державним, політичним, військовим і громадським та науковим діячам і навіть представникам місцевої адміністрації, посадникам міст і т. д. і т. п.

Тому закликаємо набувати цю книгу для тієї цілі безпосередньо від видавництва, яке при колективних замовленнях дає значну знижку.

ОБВУА в Англії вже замовило 50 примірників, станиця УВК ім. Полк. Ів. Богуна в Перт, Австралія — 20 примірників. Хто буде слідуючий?

Ант. К.

Яр Славутич — «Трофеї» — поезії. Четверто видана на добром папері книжка в Едмонтоні (Канада) з погрудям автора на 2-й сторінці роботи скульптора С. Литвиненка і козацьким гербом автора у виконанні мистця М. Дмитренка. Титульна сторінка роботи мистця І. Кейвана. (Сторінок 320).

У книжці знаходимо понад 230 окремих віршів і три поеми: «Одрада і Доброслава», «Соловецький В'язень» і «Донька без імені».

Вірші угруповано в 6-х розділах: 1. «Співає колос», 2. Гомін віків», 3. «Правдоносці», 4. «Спрага», 5. «Оаза» і 6. «Маєстат».

В кінці книжки вміщена автобіографія «Початок життепису».

Книжку поезій Яр Славутича «ТРОФЕЇ» не можна заразувати до нових книжок, вона була видана тиражом 1.000 примірників в 1963 році.

Не маючи місця на повну рецензію, обмежуємося кількома реченнями наших завваж.

Праця є високого мистецького рівня з гли-

биною тем, реалізмом сюжету, специфічним трактуванням змісту і захоплюючим психолігічним способом передачі його явищ.

Суб'єктивні пориви поета до кожної вибраної теми є безпосередні, істотні, вдалі, інколи потужні і в психологічному сприйманні читача лягають еластичими тонкими верствами мистецького естетичного задоволення.

Як завжди мова і стиль є сміливі, меткі і барвні з вдалим добором також і своєрідних висловів та слів. Форми творчості виразні і сильні. Вони влучно і глибоко передають думку, характеризують об'єкт поета і тому твір, заправлений особистим настроєвим ставленням автора, набирає ознак високої майстерності, і через те призначено повну рациєю поетові, який пише в «ТРОФЕЯХ»:

«Мій кожен день довершує звитягу!

І кожне слово зраджує трофеї!

Для серця й мозку вибраних людей

Підняв я стяг наснаженого змагу.

Кость Мандзенко

НОВІ ЦІКАВІ ВИДАННЯ

1. Митрополит Василь Липківський — «ПРО-ПОВІДІ НА НЕДЛІ Й СВЯТА — СЛОВО ХРИСТОВЕ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ». Це люксусове, в золоченій твердій оправі, видання Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського в ЗСА «Церква й Життя» 1969 року. Книга великого формату на 620 сторінках містить 197 проповідей, дві автобіографії автора, список його творів, джерела й пояснення та інші цінні матеріали. Ціна з пересилкою 10.-долярів. Замовляти на адресу:

„Church and Life”
1239 N. Artisan Ave.
Chicago, Ill. 60622 USA

2. Наталія Полонська-Василенко — «ЗАПОРІЖЖЯ XVIII СТ. ТА ЙОГО СПАДЩИНА». Монументальне видання «Дніпрової Хвилі», Мінхен 1965 р. том I — 397 стор. і 1967 р. т. II — 248 сторінок джерельних документальних матеріалів.

3. Г. В. Губарев — «КНИГА О КАЗАКАХ» — матеріали до історії козацької старовини. Видання газети «Казак», Париж 1957 р. в московській мові 330 сторінок цікавого документального змісту на підставі не лише московських, але й англійських, американсь-

ких, грецьких, польських та інших джерел. Ціна 7.- долярів.

4. Інж. А. И. Скрилов, Військовий Старшина Кубанського Козацького Війська — «КАЗАЧИЙ СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК». Видавці: автор і Г. В. Губарев. Досі вийшло два томи, кожний в двох частинах. Том I-ий разом 270 стор. друковано в 1966 р. в Клівленді, Огайо, а том II-й разом 340 стор. друковано в 1968 р. в Сан Ансельмо, Каліфорнія. Фактично це є козацька енциклопедія, складена за гаслововою системою від букви «А» до «П» включно. Том III-й готовиться до друку. Він охопить гасла від «Р» до «Я» включно. Ціна перших двох томів разом 12.-дол.

Згадані вище видання «Книга о Казаках» та «Казачий Словарь-Справочник» хоч і мають частину такого матеріалу, що з нашого боку зикликає критичне або дискусійне наставлення, але разом з тим вони містять багато джерельних, цікавих і не кожному знаних відомостей про всі козацькі військові формaciї та про козацькі рухи на всіх просторах Московської здійманщини, а в тому є цікаві і цінні матеріали і на наші українсько-козацькі теми. Згадані видання можна набути з адреси:

„The Cossack Dictionary”
 Alexei I. Skrilov
 15 Bungalow Ave.
 San Anselmo, Calif. 94960 USA

5. П. Сесь — «ЛЕЛЕКИ», частина друга, ст. 252 накладом автора, Лондон, 1968 р. Гарно оформлена книжечка, в віршованій формі поема, часом, як прекрасна казка, цікава і доступна для дітей, молоді й старших, представляє історію і чарівну природу України, наводить цінні традиції козацьких часів, має велике виховне значення. «Герой твору летить на терен розташування запорозьких козаків, маючи на меті оглянути зі

своїм приятелем-побратимом Великий Луг».

З цікавості до історії нашої минувшини автор подає у вступі дещо з побуту тих лицарів Запорозької Січі.

Адреса видавця:

P. Ses
 70 Bartholomew St.
 Leicester Le 2 I FA
 England

6. Д-р Олександр Фединський — «БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ПРЕСИ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ ЗА 1967 Р.». Дуже корисне видання Українського Музею-Архіву в Клівленді 1968 р. стор. 56.

СПИСОК ЖУРНАЛІВ І ЧАСОПИСІВ, ЩО НАДІЙШЛИ ДО НАШОЇ РЕДАКЦІЇ

(В бомін на наш журнал, що його ми видали на понад 60 адрес українських комбатантських і молодечих організацій та загально-громадських і політичних органів всіх напрямів і уstrupовань та до трьох організацій, що обеднують донських, кубанських, терських, астраханських і інших козаків, що змагаються за утворення власних державних формаций незалежних від московського панування).

1. «ТЕРЕМ» — проблеми української культури. ч. 3. ст. 63. Люксусове видання альбомного типу з кольоровими ілюстраціями. Видає Інститут Української Культури. Дітройт. Головний редактор — Юрій Тис-Крохмалюк. Редактор мови Ізан Боднарук.

2. ГУЦУЛІЯ — ілюстрований квартальник Гуцульського Т-ва «Чорногора» в Чікаго. Редактує колегія. Голова — д-р В. Стефурак, Редактор м-гр М. Домашевський. ч. 3(11) і ч. 4(12) 1969 р. ст. 52 та 56.

3. «ЕКРАН» — український журнал для молоді й старших. Багато ілюстрований. Видає відп. редактор проф. А. Антонович під патронатом Української Учительської Громади в Чікаго. Рік IX. ч. 43-44 і 45-46.

4. «ВОЛОСОЖАР» — український ілюстрований літературно-мистецький журнал чч. 1-12 за рр. 1968-69. Річна передплата 2 дол. Усі числа за минулі роки можна замовити за один долар. Адреса:

Mr. I. Manylo
 Cumberland Rd.
 Millville, N. J. 08332 USA

5. «ЦЕРКВА І ЖИТТЯ» — орган Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського. Чис. 5-6 за 1968

р. і чч. 1-5 за 1969 р. Друкується в Аугсбурзі, Німеччина. Редактує колегія в Чікаго.

6. «ТРИЗУБ» — орган Укр. Національно-Державницької Думки. Видає Укр. Національно-Державний Союз (УНДС) в ЗСА, Нью Йорк. Чис. 51 за 1968 р. і чч. 52-55 за 1969 р.

7. «ДОРОГОВКАЗ» — двомісячник воялької думки і чину. Видає Генеральна Управа Союзу бувших Українських Вояків у Канаді. Чис. 25(44), липень-вересень 1969. Торонто.

7. «СВІТАННЯ» — квартальник поезії, літератури, мистецтва, ідеології та філософії. Видає редакційна колегія. Головний редактор Володимир Шаян, секретар — Лариса Мурович. Торонто чч. 6(12) і 8(14) за 1969 р.

9. «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ СЛОВО» — орган Української Народної Помочі в Америці, Пітсбург чч. 21-26 за 1969 р.

10. «МЕТА» — орган Укр. Нац. Державницької Думки. ч. 4(45), Нью Йорк, XI. 69.

11. «КАЗАЧЬЕ СЛОВО». Видає «Казачье Национальное Представительство за рубежом». Редактує колегія: Н. П. Сухенко, И. К. Ковалев і А. И. Скрилов. Клівленд чч. 5-10 за 1968 р. і чч. 11-13 за 1969 р. Часопис в московській мові але сильно протимосковського напряму зі статтями прихильними до Української Козацької Ідеї.

12. «КАЗАК» — орган «Казачьего Национально-Освободительного Движения». Видається у Франції — Нельє сюр Сен. Містить статті також в українській мові. Подає архівні документальні протимосковські дані, яких не все можна знайти на сторінках наших часописів. Чис. 104 і 105 за 1968 рік.

Усім Хвальним редакціям широ дякуємо

за присилку їхніх видань в обмін на наш журнал «Українське Козацтво».

Також запрошуємо всі інші ВШановні редакції друкованих органів, яким ми ще посилаємо це число нашого журналу, надсилали свої видання на нашу адресу або бодай

прислати лише те число свого видання, в якому буде відмічено появу нашого органу.

Чергове число «У. К.» вишлемо лише тим редакціям, що дістанемо від них якусь відповідь.

Редакція «Українського Козацтва»

ІДЕЙНИЙ ОБРАЗ бл. п. ФАТИМИ ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКОВОЇ (Замість некрологу)

Дня 4 вересня, 1969 відійшла від нас у вічність на 74 році свого трудолюбивого життя бл. п. Фатима Омелянович-Павленко, Отаман Станиці УВК ім. свого чоловіка, сл. п. генерала Івана Омеляновича-Павленка в Чікаго.

Народилася вона 6 лютого, 1895 р. на Полтавщині, по батькові з роду Гаєвських, а по мамі зі старого роду запорізьких козаків Левченків. Будучи ціле своє життя культурно-освітньою діячкою, останні роки свого життя присвятила особливо жертвенній праці в організації УВК. За її діяльність її було відзначено Хрестом Директорії УНР та Хрестом Українського Козацтва. На поминках у 40 день від часу її смерти, сполучених з відзначенням Свята Покрови, автор цих рядків, як близкий її співробітник, виголосив слідучу промову.

Виокопреподобні Отці, Високошанований побратиме Наказний Отамане полк. Мандзенко, Шановні Представники організацій, Побратими Посес-три УВК та всі Дорогі Друзі!

В імені управи Стаччиці УВК ім. ген. І. Омеляновича-Павлечка сердечно дя-кую Вам, що Ви так численно зібрались, шоб вшанувати бл. п. Фатиму Омелянович-Павленко, Отамана на-шої Станиці. Тяжко в таких обстави-нах промовляти. Перед нами жалібна родина, що попрощалась навіки з у-любленою нею особою. Перед на-ми організація, що вона була душою її спільноти. Біль ролини перестає, од-

нак, бути найтяжчим, коли усвідоми-мо собі біль Матері Божої перед хре-стом розп'ятого свого Сина, коли пригадаємо свої страждання чисель-них борців за волю нашої Батьківши-ни. Цей біль починаємо розуміти іна-че, коли пригадаємо собі послання нашого Геніяльного Тараса Шевченка «До мертвих, живих, і ненароджених земляків моїх». Так, ми всі одна ці-лість. Нас єднає одна тягла нитка та-емичого буття, що міняє тільки свою форму, нитка взаємного просякання та передавання вартостей тим, що приходять по нас. В цей час, коли ми мусимо погодитись з думкою, що бл. п. Фатима Павленко відійшла від нас у вічність, відчуваємо міцніше ніж то-ді, коли вона була серед нас, що во-на живе у наших думках і відчуван-нях, промовляє до нас прикметами своєї великої індивідуальності, свої-ми ідеями. Ці ідеї будуть іти за на-ми, будуть будити нас зі сну. Вони пе-реживуть нас та перейдуть до історії цілого нашого покоління борців за Волю України.

Яка ж доля нашого емігранта на цьому великому шляху? Чи не нагадує він нам собою античного Антея, що стратив силу, переставши дотика-тись п'ятою рідної землі? Чи пізна-ете Ви всіх, що ви їх пам'ятаєте ще з дому? Покійна, Фатима Павленко, належала до тих, що цієї сили доти-ку до рідної Землі не стратила до останніх днів свого життя. Ще два дні до смерти вона креслила пляни

праці, що її розлічне знову по виході з лікарні. Характеризував її якийсь невимовний ентузіазм праці, який не залишав її ніколи, навіть у найбільш невідрадних обставинах. Що було рушійною силою цього ентузіазму? Слухаючи її, уявлялось, що вона бачить перед собою хвилі нашого чудового Дніпра, шляхи походів наших запорожців, золоті бані нашого древнього Києва, на яких вже скоро будуть майоріти наші національні прапори. Треба тільки нам справжньої соборності, розумної єдності. А розуміння цієї єдності у покійної мало особливу силу. Скільки молитов поплінуло з уст наших до Бога, щоб Він нам цю єдність подав, скільки паперу списано про неї, скільки трагічних подій ми пережили і переживаємо знаючи, що жорстокий окупант нашої Батьківщини намагається викреслити наше ім'я з історії народів! А який наш прогрес в цій ділянці? Чому? Треба вміти себе побороти, свою гордість, пристрасті, упередження до інших. Покійна була прикладом в цій ділянці. Вона була завжди готова сісти до одного стола зі всіма, щоб усунути труднощі, приступити до спільної праці для нашої світлої мети. Тому, що всі ми діти одної Матері-України, про яку треба особливо пам'ятати у «врем'я люте». З її уст лило благословення для всіх організацій і одиниць, що несуть хоч маленький тягар праці для спільногодобра, кладуть конкретну цеголку під спільну будову, що практично найміцніше нас об'єднує. В ім'я такої єдності вона хотіла, щоб прапор наш козацький був репрезентований на імпрезах всіх наших організацій, без огляду на їх ідеологічну, партійну, чи релігійну принадлежність. При так чи-сокому розумінні єдності народу вона гармонійно сполучала в собі й любов до Гетьманської Ідеї, демократизм козацький і респект до уряду УНР. Всі ці форми нашого політичного життя наші рідні, що витворилися при-

родньо на шляху нашого державницького існування, заслуговують на однакову увагу, а це, котра форма прийметься у нашему державному житті, вирішить її життєздатність та воля більшості у майбутній вільній Україні. Ці погляди характеризували її як особу зрілого державницького світогляду, яким вона перевищала рівень багатьох провідників партійних угруповань, які не можуть ніяк позбутися провінційності свого думання. При такому розумінні єдності вона не бачила жодних істотних перешкод, щоб наші всі церкви могли стати до співпраці в дусі чистої Христової науки та стати провідною силою нашої моральної обнови й повного єднання. В ім'я цієї творчої єдності вона кликала нас засипати рештки Збруча, валити плоти і загороди між нами, плоти ворогами нашими підтримуванні, щоб тримати нас на рівні примітивізму. Вона все відчувала, що ці справи вимагають дискусії, популяризації і практичного співжиття наших людей ріжких земель, всіх наших церков шляхом співпраці в ріжких наших організаціях. І тому вона посвятила себе всеціло цій фундаментальній народній праці, праці культурно-світній і громадській, залишаючись однаково жертвенною діячкою на цьому полі до останніх днів свого життя. Обставини тяжкі. Час наглить, треба поспішати, щоб стати нацією вповні здібною до самостійного життя. І вона поспішала. Треба було подивляти її енергію. Завжди активна, ніколи не змучена, ні неділі, ні свята, ні літньої перерви. Динамічність її особовости була прикладом для нас молодших. І при цьому всьому нічого не прагнула для себе, все для інших, служила справі своїм останнім часом і останнім своїм грошем. Не було лист збіркових, на яких не було б її прізвища, а організація, якою провадила, мимо своїх скромних засобів, мала все дати цеголку другим. Видавалось їй, що робить ще замало в цій

ділянці, тому пожертвувала свої ро-
динні пам'ятки на народні цілі. У пло-
щині допомогової акції вона жила
великою візією. Висилаючи стала до-
тациєю одному з наших стареньких ге-
нералів, мріяла про те, щоб всі наші
організації робили це саме. Щоб всі
ветерани наших визвольних змагань
відчули, що вони не забуті, що вті-
шаються загальним респектом, та що
праця для народу є під кожним ог-
лядом благословенням. Це вплинуло
б на побільшення рядів працівників
на народній ниві та заохотило б мо-
лодь йти їх слідами. Другою великою
силою, що заохотила б молоде поко-
ління, була для неї ідея козацької ор-
ганізації. Романтика і устрій славної
Запорозької Січі полонила її чутли-
ву натуру без решти. Цю романтику
вона хотіла перелати у серця молодих.
Ідея козацька універсальна, при-
тягаюча особливо для нашої молоді.
Традиційність козацької організації,
пов'язана з сучасністю нашого по-
ложення, нерозривність народу з його
Церквою, толерантність до інших та

побратьмські методи співпраці. Вре-
шті демократичність козацького ус-
твою, при якому народ на основі вар-
тостей і заслуг видвигає найкращих
до свого проводу — це система за-
собів, що можуть бути справжньою
кузнею характерів молодого поколін-
ня, яке буде спроможне поставити до-
бро народу на першому пляні та здо-
бути його волю. Які це чудові ідеї,
які це чудові пляни і надії! І тому
серце наше пронизує невимовний
біль, що в цей час, коли нам більше
треба таких індивідуальностей, вона
відійшла. Відійшла, залишивши нам
спомин про творче життя української
людини, що має непроминаючі вар-
тості. Залишила нам чудовий приклад.

Вішануймо ж її не тільки серцем,
але й думкою та чином. Станьмо друзі,
ближче до себе, подаймо собі ру-
ки та продовжуймо її ідеї. Ідеї ці бу-
ли ідеями славних прадідів наших,
мають всі дані стати провідними іде-
ями тяжкої сучасності та ідеями ді-
тей наших.

Василь Іващук

СУМНА ВІСТКА

Наша редакція одержала повідом-
лення з проханням помістити на сто-
рінках журналу, що в Польщі дня 19
жовтня 1969 р. відійшов у Все світ,

пройшовши тернистий шлях життя,
полковник Українського Війська і
старшина 6-ої Січової Стрілецької диві-
зії св. пам. МИХАЙЛО ПІКУЛЬ-
СЬКИЙ. Вічна Йому Пам'ять!

СПРОСТОВАННЯ

В «Свободі» ч. 232 з дня 19 грудня 1969
р., в дописі про засновання станиці Україн-
ського Вільного Козацтва в Нью Йорку, ска-
зано слідуюче: «Збори підготовив і перевів
почесний козак побр. Й. Вишневецький». Це

зайшла велика помилка, бо я не є почесним
козаком і аж ніяк не заслужив собі на найви-
ще звання в УВК. В рядах Українського Віль-
ного Козацтва я є лише звичайним членом.

Й. Вишневецький

ПРИЗВИЩА ПО КОЗАЦЬКОМУ

Ви, напевне, пригадуєте Перерепенка, Пухивочку, Довгочхуна, Товкача, Шпоньку, Плацока, Халяву, Свербигуза, Колопера, Бородавку, Кирдягу, Печерицю, Долота, Коржа, Шила, Чухопупенка. Вже один перелік відновлює в пам'яті неповторний кольорит «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки». Такі прізвища мовби домальовують образи людей. Підібрани вони М. Гоголем не випадково. Навряд чи він їх вигадав, — мабуть, узяв із багатої народної мовної скарбниці.

Яким чином виникли прізвища, про це в учених є своє авторитетне міркування. Спеціяльна галузь науки — ономастика вивчає походження власних імен. Дослідники називають багато джерел, звідки люди черпали свої імена і прізвища: за місцем проживання, за фахом, за зовнішністю і рисами характеру, за національною ознакою чи за назвою звірів і тварин.

Трапляються дуже незвичні, химерні прізвиська, від яких, за жартом Гоголя «лише сплюнеш та перехрешишся, як зачуєш». Зустрічаються дивовижні прізвища в документах, в списках і пресі: Небийуха, Вирвихвіст, Помагайбатько, Жуйборода, Попсуйшапка, Засучирукав, Рябозад, Недоберя і т.д. і т.д.

Звідки і як виникли ці орігінальні прізвища? З'ясувати допомагають літописці Запорізької Січі. Втікачі, що шукали собі вольницю в низинах Дніпра, надовго, коли не назавжді розлучалися із своїм килинім іменем. Робилося це не тільки для розваги. Володарі кріпаків намагалися напасті на їх сліди, запитували про втікачів кошових отаманів. Та з Січі, як правило, надходила одна й та ж відповідь — «зазначеніх у списках прізвищ серед козаків нема». І це була чиста правда.

Ті, хто прибували до Січі, юхоче змінювали ім'я. Звичайно, без будь-якої бюрократичної тяганини. Просто

побрратими за першою-ліпшою прікметою чи випадковою пригодою «охрещували» його по-своєму, по-козацьки — виразно, під регіт і галас товариства. За переказом Шилом козака назвали за те, що під час облоги будинку він вищукав якусь щілину, дивом проник крізь неї, як шило, і обдуривші ворога, виручив побратимів.

Високого, довговязого називали Довбнею чи Махинею, навпаки — маленького, худорлявого — Малюком.

У народі завжди поважали герой. Їм давали свої шанобливі прізвиська: Маяк, Чайка Зоря. Такі найменування багато до чого зобовязували. Серед запорожців були люди велетенського зросту, нечуваної фізичної сили. Їх багатирське молодецтво відбилося і в прізвиськах — Підопригора, Двигун, Жила, Бухало, Карайбіда, Дідоборець, Вертипорог (напевне, із лоцманів).

Корж, в'язяється, не має нічого спільногого ні з банкетом, ні з кулінарним умінням. Кличку «Корж» приліпили новоприбуłому до коша парубку, який в першому ж двобої з ворогом вивернувся із засідки — калацем скотився з крутого гори і, на здивовання друзів, лишився живим.

Фаворита Катерини II-ої Григорія Потьомкіна народ глузливо охрестив «Катериничем». А запорожців не злякав високий сан князя і головнокомандувача московської армії і його називали Грицьком Нечесою, бо носив він довгочубу перуку і, як думали січовики, мало коли її розчісував.

Таких своєрідних, даних колись характеристик зустрічається безліч. Якесь риса вирізнялась в людині і лишила слід в «приліплениому» прізвиську, яке потім перейшло і в прізвище: Потиженъченко, Теліпайлло, Дурноляп, Тарабара, Переvertун, Хандрига, Гріховод, Жало, Цьомкало, Кізяченко.

Влучне козацьке слів'є прилипало, як смола, і вже не відставало, переда-

валося з роду в рід, втрачаючи первісне значення й змисл походження. Тільки, як і раніше, мов відгомін минувшини, виблискувала в ньому барва

неприхованого гумору, так притаманного безстрашним січовикам.

П. Супруненко

УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАЦЬКИЙ БОРЩ (З архіву приватного листування)

Борщ — любима українська страва. Його є багато родів і кожний із них має в собі щось особливого щодо смаку й вигляду. Кожний з них своєрідний. Ми знаємо борщи: холодний, зелений, з грибами, з ушками, з курятиноро, з свининою, з рибою і інші. Знаємо також борці Мазепи, Дорошенка, моряцький, козацький. Є їх багато і кожний треба вміти зварити й подати... Тут подаємо один рецепт козацького борщу, що його нам прислав з Нью Йорку в листі 21. жовтня 1940 р. бл. п. славний маestro Олександер Кошиць. Переписуємо рецепт дослівно, бо він цінний і тим, що в ньому повно гумору та «опису» споживання за старих і добрих часів в Україні...

«...Ну, так ось вам борщ, правдивий козацький наддніпрянський. Купити: волового мяса (найкраще є такий сорт, що зветься по англійськи «чук»), або взагалі такого мяса, що береться для зупи. Цибуля, морква, два буряки, петрушка (щоб був корінчик і зеленина), капуста (свіжа), сметана, помідорів 3-4 свіжих і картоплю.

Далі: налити мясо холодною водою (половину начиння) й поставити варити. Тим часом чистити городовину: буряки, цибулю, моркву, петрушку (корінчик), томати, дрібно все порізати і коли збереться з мяса піна, кинути до горщика. Коли помідори зваряться, протерти їх через друшляк. Далі порізати капусту, і, як уже борщ вариться з пів години, кинути до горщика в борщ. Потім додати картоплю (дві, або три розрізати на дві-три

частини). Весь борщ вариться одну годину, або годину й пів, залежно від мяса й кількості борщу. Як борщ уже майже готовий, перепустити через мясорубку шматок сала й два-три зубки часничку та одну цибулинку, зеленину з петрушкою й молодої цибульки-зеленої. Розтерти те все з двома ложками муки, розбавити трохи холодною водою й гарячим борщем і влити все до борщу в горщик. Хай все вариться ще десять хвилин і борщ готовий. Але не забудьте, як кладеться городовина, посолити борщ до смаку. Сметана й свіжий кріп, дрібненькопокришений, подається вже на стіл разом з борщем. Цього вживає кожний на свій смак.

Коли все подано, й усі перехрестились і готові, випивається здорова чарка горілки (закуска — мясо з борщем, або може бути щось інше), спершу за живих, потім за мертвих, далі за відсутніх, і, врешті, за присутніх, і з Божою поміччю споживається доки стане сили і є місце в шлунку.

Але коли ще до борщу приготовити пшоняної або гречаної каші політої салом та посыпаної шкварочками, то велика радість буває на небі й всі янголики швидше махають крильцями й гучніше зносять хвалу Господові Богові за всі чудові речі, що створив на користь людині...

Після обіду згадують добрым словом тих, що навчив варити борщ та того, що подав цю рецептуту...»

Ант. К.

LIBRARY OF

ХТО ПОМІГ ВИДАТИ ЦЕ ЧИСЛО

ЖУРНАЛУ?

Українського Національного Об'єднання
Ukrainian Knights of Columbus Federation

297 College St. — Toronto, Ontario

ВІДПОВІДЬ: Вельмишановні жертвовавці на пресовий фонд, що за час від 1 червня до 31. грудня 1969 р. прислали на адресу адміністрації журналу «Українське Козацтво» слідуючі суми, виказ яких в долярах ЗСА подаємо в хронологічному порядку їх поступлень:

А. Швець 9.80, Сот. Г. Парнюк 1, О. Мельник 1.50, Р. Кміцкевич 0.50, Др. Н. Гнатчук 1.50, о. Т. Діателович 3.50, Проф. М. Боровський 0.30, М. Юзефович 0.50, Г. Коленська 5, В. Толінський 1.13, О. Де Шудрій 2.50, М. Гетьман 1.80, В. Мошинський 6.50, А. Запара 5.50, М. Котульський 2, С. Кравченко 3.50, П. Багрій 0.50, Д. С. Стопкей 3.50, І. Вишневецький 3.50, П. К. Федоренко 7.50, М. Босаків 5.50, П. Дзендріловський 1, Т. Бондар 1.50, С. Терентюк 4.50, П. Маренець 1, І. Дуб 2, о. М. Литваківський 2, П. Бабяк 1.50, М. Лепак 0.50, о. А. Ілінський 0.50, С. Костик 1.50, Зіна Лазуренко 3.50, Ів. Винник 1.50, Ст. Душенко 0.50, Т. Бабюк 0.50, В. і Г. Теркун 6.50, Надія Личик 2, Ген. П. Самутин 2, М. Боярський 3.50, Др К. Бризгун 0.50, С. Березницький 0.50, І. Мазуркевич 0.50, Інж. Я. Струк 1.50, Р. Я. Федорович 5.50, Ефр. Силенко 1.50, Д. Левчук 0.50, С. Лобойко 0.50, Др І. Розгін 0.50, А. Бутенко 1, Др Р. Погорецький 0.50, Т. Грінченко 9, Богданна Мандзенко 2, Галина Андреадіс 10, А. Новицький 4, Др Т. Михайлівський 5, П. Лютий 2.50, О. Мемотюк 2, станиця УВК ім. 22-го січня — «Дивізійники» 10, М. П. Нешта 1.50, о. Г. Сіваченко 1.50, станиця УВК ім. Кошового Петра Кальнишевського 1.01, П. Ярмак 10.50, Н. Онищенко 0.50 і К. Редкевич 1. Разом по цьому списку поступило 176 дол. 54 центи.

Крім того, ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОЛУ бл. п. ПОСЕСТРИ ФАТИМИ ОМЕЛЯНОВИЧ - ПАВЛЕНКОВОЇ зложили на пресовий фонд до каси журн. «Українське Козацтво»: Марія Клепачівська 10, Марія й Микола Юзефовичі 15, Др Іван Розгін 10, Василина й Антін Кущинські 10, і Михайло Петруняк 10, та Євгенія, Василь і Марічка Іващук 25. — Разом 80 долярів.

Примітка: Ще не поступила збірка пожертв на цю ціль вшанування бл. пам'яти Посестри Фатими Омелянович -Павленкової від членів станиці УВК в Чікаго, отаманом якої була Покійна.

Виказ тієї збірки подамо в слідуючому числі журналу.

Отже, за відчитний період поступило збірки на пресовий фонд журналу «У. К.» на загальну суму 256 дол. 54 центи.

**

Всім ВШановним жертвовавцям за їхню побратимську підтримку сердечно дякуємо та закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини і далі не лишати наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту і жадних боргів, хоч кошти друку й поштові витратки ще далі зростають.

Крім того, тим сприятиме до скорішої появи чергового числа журналу «Українське Козацтво» та перетворення його на періодичний піврічний або й квартальний орган відродженого Українського Козацького Руху!

Щастя нам, Боже!

Редакція й Адміністрація «У. К.»

ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА «У. К.» 1 ДОЛ.

Будемо широко вдячні за своєчасну оплату, та за дар на пресовий фонд.
Адміністрація «У. К.»